

Voorwoord

Op pagina 62 - 130 treft u de algemeen bruikbare brieven aan voor alle kinderen in de basisschoolleeftijd.

Met behulp van de trefwoordenlijst van pagina 5 en 6 kunt u de voor u bruikbare brieven vinden.

Is dit alles?

In deze map bieden we bijna 200 pagina's hulpverleningsinhouden in het kader van de opvoedingsvoorlichting. We zijn van plan om hier t.z.t. aanvullingen bij te maken. U kunt bij Pravoo onderwerpen inleveren waarover we t.z.t. aanvullende brieven uit zullen geven. Stuur uw onderwerpen naar Pravoo: pravoo@tref.nl

tips voor
thuis
nr.13

Titel: Hebben ze het niet te druk?

Pagina('s): pagina 62

Inhoud: aan de orde komt het feit dat kinderen naast de schooltijd ook nog een drukke naschooltijd hebben.

www.pravoo.com

© pravoo lekkerkerk

begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel: 0180-652020 fax: 0180-654150 (NL)
Sloboendstraat 27, 2941 PC Lekkerkerk

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Druk,
druk,
druk

De ruim 1000 uren dat kinderen in het basisonderwijs per jaar onderwijs volgen moet zo effectief mogelijk zijn. Dat betekent dat we de dag zo opbouwen en invullen dat er zo weinig mogelijk minuten verloren gaan aan niets doen.

Kinderen hebben pauzes en ontspannen creatieve activiteiten, maar ook daarbij moet er vaak weer het een en ander.

Soms zijn kinderen ook gewoon moe na een schooldag en willen ze even hun eigen gang gaan of soms helemaal niets doen.

Veel kinderen hebben ook geen zin om te vertellen wat er op school is gedaan en wat ze meegemaakt hebben. Dat is begrijpelijk.

Dat betekent ook dat het belangrijk is om de na- en voorschoolse tijd goed in de gaten te houden. Wij schrikken op school wel eens van wat de kinderen allemaal na schooltijd nog moeten, waar ze naar toe gaan, waar ze les in krijgen, op welke clubs ze allemaal zitten.

Er zijn zelfs kinderen die er al een agenda op nahouden. Soms komt daarbij ook nog een druk weekend en het leven van het kind wordt druk, druk, druk.

Op school is dat te merken omdat ze vaak moe zijn en eigenlijk in de na-schoolse-tijd te weinig tijd krijgen om op adem te komen.

De drukte van het *moeten* veroorzaakt vaak stress en dat betekent dat kinderen vaak niet helemaal ontspannen op school komen en ze dus ook niet optimaal uitgerust en fris in de schoolbanken zitten.

Het gevolg is dat het effect van het onderwijs niet optimaal is.

Wat is aan te bevelen?

Aanbeveling 1

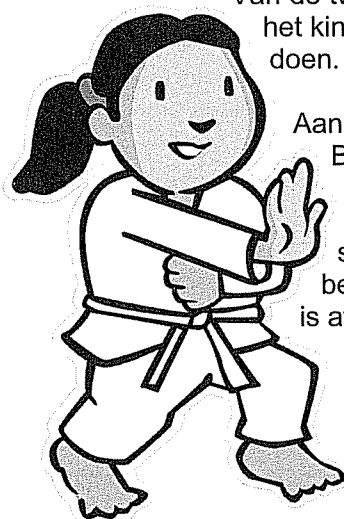
Kinderen moeten regelmatig per week niet-georganiseerde dingen doen en vrij zijn en vrij kunnen bepalen of ze alleen iets willen doen of met iemand wat af willen spreken.

Aanbeveling 2

Kinderen moeten niet meer dan twee keer per week iets georganiseerd te doen hebben in de vorm van een les of een club.

Aanbeveling 3

Van de twee weekend-dagen moet minimaal een van die dagen voor het kind geheel vrij zijn om te bepalen wat het met wie of alleen wil doen.

Aanbeveling 4

Bij de vrije-tijd-activiteit is het belangrijk om daarin vooral de ontspanning te zoeken en het kind niet iets te laten doen dat heftige spanning met zich mee brengt. Een beetje wedstrijdgevoel is goed, maar spanning die het kind constant bezig houdt of een onprettige sfeer op een club of vereniging is af te raden.

Aanbeveling 5

Zorg er ook voor dat u als ouders ook voldoende rust uitstraalt en niet te jachtig doet in aanwezigheid van uw kind. Doe de dingen die u met elkaar doet ook rustig.

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Maar hij deed het ook!

Als je aan ouders vraagt wat ze belangrijk vinden in de opvoeding, dan scoort het bijbrengen van verantwoordelijkheidsbesef zeer hoog.

Ouders willen graag dat hun kinderen op de echt belangrijke moment geen verkeerde dingen doen en blijven overzien wat de gevolgen zijn van wat ze doen of niet doen. Toch moet vastgesteld worden dat kinderen (en ouderen) steeds slechter aanspreekbaar zijn op wat ze doen. In het onderwijs is dat bijvoorbeeld te zien als een leerkracht een kind aanspreekt op ongewenst gedrag. Het eerste wat een kind dan over het algemeen zegt, wijzend op anderen: „Maar hij doet het ook.“

Een ander symptoom van ontvluchte verantwoordelijkheid is de lege inhoud van het begrip *sorry*. Vroeger had *sorry* nog een inhoud van spijt, berouw, schuldbesef. Nu is het een automatisme geworden.

*Sorry heeft
geen bete-
kenis meer*

Kinderen roepen te gauw *sorry* en als de leerkracht het ongewenste gedrag wil bespreken dan zeggen ze: „Maar ik heb toch al *sorry* gezegd.“

Op die manier is het een dooddoener geworden om daarmee af te komen van gesprekken die over jezelf gaan. Het gevolg daarvan is ook dat kinderen zich steeds meer met anderen bemoeien.

In de klas is dat ook te merken. Kinderen geven steeds meer commentaar op het gedrag van anderen om daarmee maar niet over zichzelf hoeven te praten.

Een ander symptoom van het ontvluchten van je eigen verantwoordelijkheid is om alles maar met 'per ongeluk' aan te geven. Kinderen doen volgens henzelf dingen niet expres, maar doen het allemaal per ongeluk.

Dat *per ongeluk* is dan ook een manier om onder je eigen verantwoordelijkheid vandaan te komen.

Dit hanteren van smoesjes wordt ook wel **alibiseren** genoemd.

Alibiseren

De sorrycultuur

Wij leven maatschappelijk gezien steeds meer in een *sorry-cultuur*. Kinderen hebben hun mentaliteit niet van een vreemde. Tijdens het eerste paarse kabinet is het begrip *sorry-cultuur* ontstaan. Bewindslieden blunderden, maar trokken geen consequenties van het falende beleid.

Als er problemen zijn tussen consument en bedrijven of tussen de burgers en de overheid dan word je van het kastje naar de muur gestuurd, schuift iedereen de schuld op de ander of zegt men dat de computer een fout gemaakt heeft. Dat alles resulteert in het beeld dat te zien was in de tv-serie *Vet VMBO* waarin een ouderpaar met een kind bij een leraar zit en de leraar zegt dat het niet zo goed gaat op school. De eerste reactie van het kind is dan: „Maar u bent te slap, u moet strenger zijn.“ Het kan dus niet aan de leerling liggen, het ligt steeds aan anderen.

Het grote nadeel

Het grote nadeel van een verdwijnend verantwoordelijkheidsbesef is tweeledig. Het kan opgroeiende kin-

*Alibiseren
maakt het
opvoeden
moeilijk*

deren veel leed berokkenen. Ze doen ongewenste dingen, waarvan ze zelf denken dat ze er niets aan hebben kunnen doen, en waar ze veel nadelige gevolgen van kunnen ondervinden, zoals met te veel alcohol op een scooter stappen (het komt door de drank) of als je weet dat je een 5.5 voor wiskunde nodig hebt toch maar een 5.2 haalt (Het lukt toch niet meer).

Kinderen kunnen toch door justitie verantwoordelijk worden gesteld en kunnen toch van een opleiding afgestuurd worden.

Ten tweede berokkent het verdwijnen van verantwoordelijkheidsbesef medeburgers en de samenleving veel leed. Genoeg redenen om er wat aan te doen.

Opvoeden tot verantwoordelijkheid

De invloedrijke pedagoog Langeveld stelde al dat het doel van de opvoeding de zelfverantwoordelijkheid is.

Die verantwoordelijkheidsopvoeding dient u zo vroeg mogelijk te beginnen zodat het een deel wordt van de vanzelfsprekendheid, m.a.w. het kind heeft het met de paplepel ingegoten gekregen.

Vijf basistips voor de opvoeding tot zelfverantwoordelijkheid

1. Toch maar veel over praten

Het sorry zeggen van veel kinderen is een manier om onder gesprekken over je eigen gedrag vandaan te komen. Als je maar gauw zegt: „Het spijt me.“, dan heb je een kans dat er geen hele preek volgt.

Toch is het belangrijk dat u die pedagogische gesprekjes met uw kinderen houdt, ondanks de tegenzin bij veel kinderen.

Sommige ouders zwichten dan ook voor de tegenzin van de kinderen. U laat in die gesprekken zien dat u als ouder ook een verantwoordelijkheid hebt t.o.v van uw kind. De basis om als kind verantwoordelijkheidsbesef te ontwikkelen, ligt in het ervaren van verantwoordelijkheidsbesef van hun ouders. In de gesprekken met uw kind is het aan te bevelen de volgende begrippen te hanteren;

- schuld
- smoesjes
- eerlijkheid
- spijt
- je had ook een andere keuze kunnen maken
- nadelig voor jezelf
- nadelig voor anderen
-

*Iemand
moet het
hen leren*

Voor jonge kinderen lijkt dit hooggegrepen, maar het is belangrijk om steeds in contacten met het kind het woord **jij** te gebruiken. Zeg ook steeds duidelijk: **jij** hebt dat gedaan en **jij** moet dat niet doen en **jij** moet het zo doen.

Het is pedagogisch een hele tijd in de mode geweest om dat juist niet te doen. Bij een probleem mocht een ouder geen jij-boodschap zenden (Jij hebt dat gedaan) maar moest de ouder een ik-boodschap zenden. Ik vindt dat niet leuk.

Die benadering is funest voor de morele ontwikkeling. Het is belangrijk om handeling en gevolgen gewoon op het bord van het kind zelf te leggen. Het gevolg van jij-boodschappen is dat kinderen later dingen wel of niet doen om hun ouders niet te verdrieten, maar niet omdat ze er zelf achter staan.

2. Vooraf keuzemogelijkheden bespreken

Ouders bereiden vaak praktische dingen wel met hun kinderen voor (goed uitkijken), maar het is ook belangrijk om gedrag voor bereiden. Als uw kind iets moet gaan doen dan is het aan te bevelen de keuzemogelijkheden te bespreken. Doe dat zo veel mogelijk vragenderwijs met de kinderen door ze zelf na te laten denken over de keuzemogelijkheden. Bespreek ook de voor- en nadelen van de keuzen waar kinderen mee komen en schroom niet om bij onverantwoorde keuzen aan te geven hoe u vindt dat ze zich moeten gedragen. Kinderen zijn mensen in ontwikkeling die al hun verantwoordelijkheden nog niet kunnen overzien. Ze hebben een volwassene nodig die zijn verantwoordelijkheid neemt door het kind te wijzen op verantwoordelijkheden die het kind heeft. Voor peuters betekent dit dat u tijd moet nemen om met ze over die keuzemogelijkheden te praten.

Hoe ouder ze worden des te beter dat ook gaat; „Wil je dit of wil je dat?” en: „Als we klaar zijn met handen wassen moet dan de kraan aan of uit?”, etc.

3. Achteraf gedrag bespreken

Kinderen kunnen ook veel leren van dingen die gebeurd zijn. Bespreek daarom de dingen die ze goed gedaan hebben met ze en ook de dingen waar ze verantwoordelijkheden hebben laten liggen.

Leren van ervaringen

In die gesprekken is het belangrijk kinderen te wijzen op wat het voordeel is van wat zij van die keuze hebben ondervonden en geef ook het voordeel aan voor anderen. Laat bij het laten liggen van verantwoordelijkheden ook aangeven wat de nadelen daarvan voor het kind zelf geweest zijn en het nadeel voor anderen. Probeer ook steeds te kijken welke lering daaruit voor een volgend keer te halen is.

4. Zelf eerlijk zijn en geen smoesjes gebruiken

De basis voor de ontwikkeling van verantwoordelijkheidsbesef wordt ook gelegd in de wijze waarop kinderen zien hoe hun ouders met verantwoordelijkheden omgaan. Er moeten in het leven veel keuzen gemaakt worden en sommige kinderen zien lakse ouders om hen heen die dingen laten liggen, dingen zo maar doen, smoesjes achteraf bedenken en alleen aan zichzelf denken. Dan is het vanzelfsprekend dat kinderen die mentaliteit overnemen.

Het is belangrijk dat u eerlijk bent, ook als u een fout maakt en verantwoordelijkheden laat liggen. Geef dan aan dat het uw schuld is en niet de schuld van anderen of de schuld van de samenleving.

Sommige kinderen zien hun ouders smoesjes bedenken als ze beloftes niet nakomen. Kinderen hebben dat snel in de gaten en zullen naar u toe ook minder eerlijk zijn en ook smoesjes bedenken.

5. De samenleving beoordelen

Probeer ook in het omgaan met uw kind te vertellen wat u van dingen vindt die u zoal om u heen ziet gebeuren.

Naar anderen kijken

Laat uw kind merken dat u het eens bent met de keuzen die bepaalde mensen maken en dat u het oneens bent met de verantwoordelijkheden die anderen laten liggen.

Tip: zorg er voor dat kinderen geen te zware verantwoordelijkheden moeten dragen zoals het op te jonge leeftijd op broertjes of zusjes moeten passen, etc.

6. De natuurlijke gevolgen ergens van ervaren

Bekijk in hoeverre het mogelijk is het kind zelf te laten merken wat de gevolgen zijn van iets niet of wel doen, zoals het vergeten iets mee te nemen of het onnodig boos zijn op anderen.

Kinderen moeten zelf merken dat iets dan niet door kan gaan omdat je de benodigde spullen niet bij je hebt en dat anderen niet met je spelen als je zo boos bent, etc.

tips voor
thuis
nr. 19

Titel: Tv kijken

Pagina('s): pagina 66

Inhoud: kritische opmerkingen en enkele tips m.b.t. de tv

www.pravoo.com

© pravoo lekkerkerk
begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel. 0180-682099, fax: 0180-684450 (NL)
Slobeerdstraat 27, 2941 PC Lekkerkerk

Geachte ouder(s)/verzorger(s)/opvoeder(s),

*Ouders zijn
ook
verant-
woordelijk
voor wat
hun
kinderen
op tv zien!*

Niet alleen uit onderzoek, maar ook uit onze eigen dagelijkse ervaringen op school blijkt dat kinderen steeds meer tv kijken. Er zijn zelfs al kinderen in groep 3 die naar Goede Tijden, Slechte Tijden kijken.

Wat is er dan precies mis met het vele televisie kijken? De tv heeft toch ook veel goeds te bieden zoals het vergroten van de kennis, het bieden van ontspanning, etc?

De nadelen van veel tv kijken zijn:

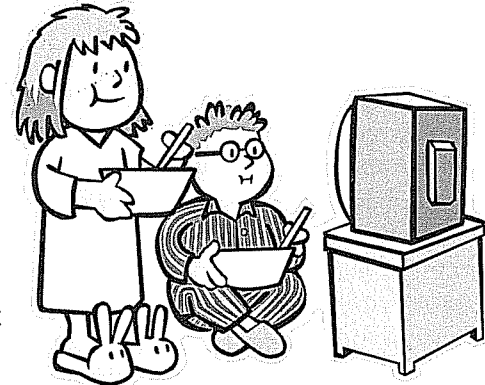
- Het stilzitten leidt tot vetzucht. De vetzucht wordt bovendien nog extra bevorderd tijdens het tv kijken omdat er ondertussen ook vaak extra wordt gegeten.
- Het stilzitten leidt tot achterstanden op het gebied van de ontwikkeling van de motoriek.
- Kinderen met aanleg tot agressiegedrag gaan door het tv kijken beduidend meer agressiegedrag vertonen. Er is vanuit wetenschappelijk onderzoek geen twijfel meer over het feit dat tv-geweld invloed heeft op veel kinderen. Veel kinderen blijken de Pokémongevchten immers na te spelen waarbij er geweld wordt geuit.
- Tv kijken heeft een nadelige invloed op de ontwikkeling van waarden en normen; de emotionele gevoeligheid van kinderen vermindert door de overdaad aan geweld. Het wordt 'gewoon', want 'het hoort erbij'.
- Het is nadelig voor de seksuele ontwikkeling. Veel tv-uitzendingen en zelfs reclame-spotjes en muziekclips hebben een seksuele lading die de seksuele ontwikkeling van kinderen onnatuurlijk versnelt.
- Tv kijken zorgt ervoor dat kinderen erg belast worden met grote-mensen-zorgen
- Het vergroot het materialisme bij kinderen, omdat ze vooral zien wat je allemaal moet hebben.
- Het heeft een nadelige invloed op de eigen fantasie en verbeeldingskracht van kinderen.
- Kinderen kunnen er concentratieproblemen door krijgen omdat ze zich alleen maar leren te concentreren m.b.t. kortdurende flitsende taken en zich niet leren te concentreren op langer durende taken.
- Kinderen die 's ochtends voor schooltijd tv kijken, presteren minder op school dan kinderen die dat niet doen.

Voor kinderen in de onderbouw is een half uurtje tv kijken per dag niet zo erg. Voor midden- en bovenbouw kinderen is een uur per dag wel een maximum.

Uit onderzoek is echter gebleken dat kinderen van 6 tot 12 jaar gemiddeld 2 uur tv kijken per dag.

Tips

1. Zet niet zomaar automatisch de tv aan om te kijken wat er op is, maar bepaal samen met uw kind wat het wil zien en beperk het tv kijken tot die gekozen programma's. Hiermee samenhangend bepaalt u ook de tijdsduur van het tv kijken.
2. Ouders moeten zelf ook het voorbeeld geven door selectief te kijken.
3. Bekijk zoveel mogelijk samen met uw kind naar de programma's. U weet dan wat uw kind beleeft, maar u kunt ook commentaar geven of ingrijpen als het niet meer verantwoord is.
4. Voorkom dat uw kind in de basisschoolleeftijd zelf een tv op de kamer krijgt (Een kwart van de basisschoolkinderen in de bovenbouw heeft een eigen tv. op de kamer.).

Geachte ouder(s)/verzorger(s)/opvoeder(s),

De meeste ouders willen vanuit een gevoel van verantwoordelijkheid weten waar hun kinderen zijn als ze na schooltijd vrienden en vriendinnen opzoeken.

Daarom is het ook niet zo gek om te weten waar uw kind op het internet zit. Het internet is immers ook een vorm van een samenleving.

U kunt er ook niet constant bij gaan zitten als ze aan het surfen zijn, maar toch is het belangrijk dat u zich realiseert dat er gevaren zijn aan het gebruik van het internet.

Een vervelend gevaar is het verschijnsel *hawking* dat in Nederland gelukkig nog weinig voorkomt. Daarbij gaat het om pedofielen die proberen om binnen kindersites contact met kinderen te krijgen door ze hun e-mailadres of huisadres te ontfutselen.

Ongewenst en vaker voorkomend is het verschijnsel van de *flames*. Dat zijn ordinaire scheldteksten en agressieve taal in forums en chatkanalen.

Misschien hebt u nog de hoop om bij gebruik van filters of kinderzoekmachines te voorkomen dat uw kind geconfronteerd wordt met geweld en sex, maar helaas blijken die filters niet te werken.

*Filters
werken
niet*

Begeleiden

Belangrijk is dat u, net zoals u uw kinderen leert fietsen of zich te gedragen in sociale situaties, hen ook leert om met het internet om te gaan.

Dat betekent niet constant, maar wel regelmatig samen met uw kind surfen of er bij gaan zitten als uw kind aan het surfen is. U leert uw kind dan de ongewenste lokkers van het internet te herkennen, zoals het ontfutselen van persoonlijke gegevens, sex/geweld/volwassen-sites en het herkennen van virussen verstoppt in bijlagen.

Belangrijk is niet alleen het aangeven van wat niet mag, maar om met uw kind de leuke sites op te zoeken en als favorieten in te stellen op het bureaublad van uw kind. Zorg er ook voor dat de computer ergens staat waar u makkelijk even kunt kijken waar uw kind mee bezig is. Leer uw kind in elk geval waar het niet op moet reageren en ook wat ze niet of wel mogen downloaden.

Dat betekent dat kinderen ook opgevoed moeten worden bij het omgaan met het internet. Wijs uw kind erop dat niet alles op het internet echt en waar is en dat er ook bepaalde mensen bezig zijn om anderen wat wijs te maken.

*Leren om-
gaan met
het internet*

De tijd

Spreek in elk geval af hoe lang uw kind mag surfen of andere dingen op de computer mag doen. Een uur achter elkaar voor kinderen vanaf 9 jaar is wel een maximum.

Eenvoudige technische dingen

U kunt bij het instellen van Internet Explorer ook bij het menu *internet restricties* aspecten van geweld, naakt, sex en taal wegfilteren. U kunt daar niet alles mee voorkomen, maar het geeft wel een eerste bescherming.

Daarnaast kunt u uw kind controleren door bij de internetgeschiedenis (zgn. *history*) te bekijken op welke sites uw kind heeft gesurfd. Hoe ouder de kinderen echter worden, hoe beter ze dat echter ook weten te omzeilen.

tips voor
thuis
nr. 17

Titel: Tegen kritiek kunnen

Pagina('s): pagina 68

Inhoud: leren omgaan met kritiek

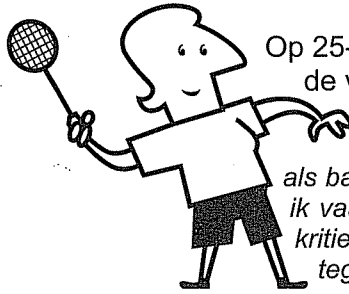
© pravoo lekkerkerk

begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel: 0180-662090, fax: 0180-664430 (NL)
Sloboendstraat 27, 2941 PC Lekkerkerk

www.pravoo.com

Geachte ouder(s)/verzorger(s)/opvoeder(s),

Op 25-06-2004 kregen we een e-mail op onze gedragssite met de volgende inhoud:

*Mijne Heren,
als badmintontrainer geef ik ook training aan kinderen. Hierbij merk ik vaak dat sommige kinderen moeite hebben met acceptatie van kritiek en het gevolg geven aan die kritiek. Het lijkt alsof er niets tegen hen gezegd is. Gaarne wat informatie over de te nemen actie van mijn kant. BVD. X.X.*

Van fouten
kun je
leren

Leidsters op peuterspeelzalen en leerkrachten van groep 1 en 2 hebben steeds meer de ervaring dat zij de eersten zijn die tegen een kind zeggen dat iets niet mag. Veel kinderen mogen alles. Dat betekent dat veel kinderen weinig ervaring hebben met verbieden of met kritiek. Er zijn ouders die alles leuk vinden wat hun kind doet en overal om lachen. Niet tegen kritiek kunnen heeft ook te maken met het feit dat ouders in het algemeen minder ingrijpen en corrigeren. Je merkt dat als je ouders op bezoek krijgt met kinderen die overal aanzitten, dingen uit de kast pakken, je kamer besmeuren, etc. Veel mensen die (andere) ouders met dat soort kinderen op bezoek krijgen, twijfelen vaak of ze in moeten grijpen. Het zijn immers niet je eigen kinderen en de ouders zijn er bij en toch zeggen die niets en mogen die kinderen alles. Dat wordt wel het pedagogische gedogen genoemd. Kinderen die niet gecorrigeerd worden en dus eigenlijk niet opgevoed worden, kunnen zich ontwikkelen tot egocentrische en zelfs egoïstische mensen, die later moeite krijgen om relaties te leggen of als collega in een werksituatie te functioneren. Het leven is immers geven en nemen en dat hebben die kinderen niet geleerd. Ze hebben alleen geleerd om te nemen. Samenvattend: kinderen hebben moeite met kritiek, omdat ze te weinig geleerd hebben om er mee om te gaan. Opvallend is dat kinderen op school zich vaak veel bemoeien met wat anderen doen en wel in staat zijn kritiek op anderen te leveren. Daar zit ook het mechanisme in dat als je kritiek op anderen levert, je je eigenlijk afwendt van je eigen functioneren. Het is dus ook een afleidingsmechanisme.

Nu naar de inhoud voor de opvoeding

Het is belangrijk dat ouders zich realiseren wat de nadelen zijn van het achterwege laten van kritiek. In het voorafgaande is al aangegeven dat dat een nadelige karaktervorming tot gevolg kan hebben. U moet dus thuis niet schromen om kritiek te leveren. U mag gewoon aangeven dat bepaalde dingen niet mogen, anders moeten of dat u dat niet wilt hebben. Lever daarbij niet alleen kritiek, maar doe als de sportleraar en geef ook aan wat het gewenste gedrag is. Vooral dat laatste zal kinderen helpen om te beseffen dat ze er wat van kunnen leren. Zorg er voor dat de toon positief is en niet agressief. Daarnaast is het ook van belang dat u zelf het goede voorbeeld geeft en ook laat zien dat u tegen kritiek kunt en daar ook wat mee doet.

Nog even de sportleraar

Steun de
sportleraar

De sportleraar moet natuurlijk doorgaan met het leveren van kritiek. Als u uw kind naar de badminton laat gaan, verwacht u ook dat er sprake is van ontwikkeling in het badmintonspel. De sportleraar levert kritiek om uw kind te leren beter te spelen. U als ouder moet uw kind aanspreken als het niet met die kritiek om kan gaan en het aansporen beter te luisteren naar de opmerkingen van de sportleraar en de aanwijzingen ook toe te passen. Zowel de sportleraar als de ouders moeten kinderen duidelijk maken wat de functie is van het leveren van kritiek. Daarbij is het belangrijk dat het kind dat ook weer nazegt. Dus na een opmerking van kritische aard, moet u tegen het kind zeggen: „Zeg me nog eens wat er gebeurde en hoe je dat anders moet doen.” Op die manier worden ze zich ook wat meer bewust van de opbouwende kritiek.

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Zo maar een situatie:

..... Een moeder komt een kinderkledingzaak binnen met drie kinderen in de leeftijd tussen 2 en 6 jaar. In het speelhoekje gooien de kinderen met duplostenen, ze trappen elkaar, gaan languit op de grond liggen en luisteren op geen enkele manier naar de opdrachten en verzoeken van de moeder. De moeder heeft een uitstraling van: *modern ouderschap vraagt veel opoffering.....*

Wie is er de baas?

In steeds meer gezinnen kan men die situatie tegenkomen dat kinderen van 4, 5, of 6 jaar de baas zijn. Er zijn ook vaders die hetzelfde overkomt. Op school zijn het vaak ongerichte kinderen, die alleen maar hun eigen gang willen gaan en veel moeite hebben zich open te stellen voor anderen. Dat betekent tevens dat het onderwijsaanbod ook niet goed bij deze kinderen terecht komt.

Tips

Bekijk eens uw eigen situatie. Moet u zich opofferen voor uw kind(eren)? Weet u ook niet helemaal zeker of u wel streng mag zijn tegen uw kinderen? Hebt u de indruk dat het bij u al te ver is? Bent u ook meestal doodop als de kinderen in bed liggen? Hebt u soms het idee dat u de hele dag politie-agent heeft lopen spelen? Als dat het geval is moet u onmiddellijk iets doen. Die situatie is niet goed voor u en ook niet voor het kind. Er zijn een drietal mogelijkheden om deze situatie weer normaal te laten worden:

Het is terug te draaien

1. U probeert het zelf. Schrijf eens op welke situaties regelmatig uit de hand lopen. Kies iets waar u mee wilt gaan beginnen en bedenk ook hoe u dat wilt gaan doen. De beste manier is duidelijk aan het kind/de kinderen uit te leggen wat u wilt en ook duidelijk aan te geven wat u doet als het misgaat. Bij deze aanpak horen nog twee benaderingen. U past consequent toe wat u hebt aangekondigd bij het misgaan: daar mag u niet meer soepel in zijn. Ten tweede prijst u het kind als het wel goed ging en/of geeft u het een beloning. Vooral dat leren van gewenst gedrag is belangrijk. U probeert zelf rustig te blijven bij het ingrijpen en doorpakken. Bekijk of u een rustig moment kunt vinden om het kind op deze nieuwe benadering voor te bereiden. Laat het kind merken dat het voor u een probleem is zoals het vaak gaat en dat u dat nu gaat veranderen. Leg ook uit waarom u het gaat veranderen.

Het is aan te bevelen dit in het weekend te beginnen zodat een eventuele partner u kan ondersteunen. U kunt eventueel ook vrienden vragen u te helpen en het met u na te bespreken.

In deze periode moet u immers zelf heel sterk zijn omdat u het roer om gaat gooien. U moet zich daarbij enkele dingen realiseren:

- als u de situatie wilt veranderen dan kan dat nog als de kinderen jong zijn
- binnen de thuissituatie moeten kinderen op essentiële momenten volledig naar hun ouders luisteren.

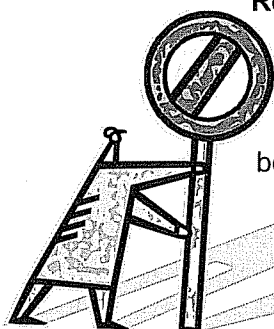
2. U vraagt de leerkracht van uw kind om samen een aanpak te bedenken en u vraagt de leerkracht of u met haar/hem nog eens over de ervaringen mag praten.

3. U schakelt externe hulp in, in de vorm van een psycholoog/pedagoog/maatschappelijk werker van een bepaalde instelling of van een eigen praktijk. Informeer bij de school naar adressen.

4. Leer het kind het krijgen van aandacht uit te stellen door op bepaalde momenten duidelijk te zeggen dat het kind zichzelf moet vermaken. U gaat dan niet in op de vragen/verzoeken van het kind. Houdt dat zo consequent mogelijk vol.

Zonder
regels
wordt het
een chaos

Regels

In een groep op school moeten 25 tot soms meer dan 30 kinderen dagelijks met elkaar samenleven. Dat kan niet zonder regels en afspraken. Net zoals in de samenleving zijn er in een schoolgroep ook regels nodig. Die regels hebben te maken met hoe kinderen met elkaar om moeten gaan en hoe ze met materiaal om moeten gaan.

Sommige kinderen hebben erg veel moeite met die regels. Ze vergeten ze snel of ze verzetten er zich duidelijk tegen. Toch kan de verdere ontwikkeling van uw kind, maar ook de ontwikkeling van groepsgenoten belemmerd worden als regels vaak worden overtreden. In het onderstaande worden enkele mogelijkheden voor thuis gegeven om bij de begeleiding op school aan te sluiten.

Tips

1. Overleg met de leerkracht en bekijk welke regels in de klas de komende tijd centraal komen te staan. Bekijk dan welke regels ook thuis aan de orde te stellen zijn. Op school leren de kinderen bijvoorbeeld: *Er is er maar één die praat, zodat het allemaal beter gaat.*

Dat is een regel om het door elkaar praten te voorkomen. Die regel kunt u makkelijk thuis hanteren en is ook iets dat de sociale omgang thuis kan verbeteren. Soms zijn er ook regels die als typische schoolregels bestempeld kunnen worden. U moet immers voorkomen dat u thuis schoolje gaat spelen. Regels komen voort uit het omgaan met elkaar en als die leefsituatie anders is, bijvoorbeeld thuis, dan kunt u daar niet dezelfde eisen stellen als op school. Voorkom een schoolse situatie thuis, zorg dat de sfeer losser is, maar bekijk ook wat er wel te combineren is.

2. Soms hebben kinderen op school moeite met de schoolregels omdat ze in de voor-schoolse periode niet geleerd hebben zich aan regels te houden omdat u daar thuis te weinig duidelijk in bent geweest. Bekijk welke regels u thuis zinvol acht. Noteer die regels en stel per veertien dagen een regel centraal. Voorkom dat u te veel regels hanteert, maar maak een regel voor zeer belangrijke dingen zoals:

- op de plaats blijven zitten tot het eten op is
- omgaan met materialen zoals de kleding, als het kind 's avonds naar bed gaat
- omgaan met meubels
- reageren op andere mensen als ze je wat vragen
- niet door iemand heen praten
- niet verder gaan in de straat dan punt ...

U kunt niet alle regels in één keer aan de orde stellen, maar u moet dat geleidelijk doen. U vertelt het kind dat u vindt dat het zich aan een bepaalde regel moet houden en u vertelt er ook bij waarom die regel zo belangrijk en nuttig is. U vraagt het kind ook wat het daarvan vindt. Daarna voert u die regel in en iedere keer als het kind er zich aan gehouden heeft, prijst u het kind en iedere keer als het misging, bespreekt u dat.

Van belang is het geven van positieve aandacht als het goed ging en het bespreken als het misging.

Wees in het hanteren van de regel die centraal staat zeer resoluut en consequent. Vooral kinderen die van nature problemen hebben zich aan de regel te houden, moeten 100% consequent benaderd worden. Als de regel één keer besproken is, moet u daar ook geen discussies meer over laten volgen, maar moet het houden aan de regel centraal komen te staan.

Duidelijk-
heid en
conse-
quent
zijn

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

De meeste kinderen vertellen wel eens een leugentje, al dan niet opzettelijk. Kinderen horen hun moeder zeggen tegen de buurvrouw "Wat heb je een mooie jurk", terwijl ze even later hun moeder minder leuke opmerkingen horen maken over die jurk.

Kinderen in de groep-1/2-leeftijd zien nog niet altijd het verschil tussen een grote of een kleine leugen. Veel jonge kinderen hebben een levendige fantasie en kunnen ook niet altijd een duidelijk onderscheid maken tussen werkelijkheid en fantasie. Ze laten zich nogal eens meeslepen. Soms zijn in de z.g.n. leugens van kinderen uit de hand gelopen fantasieën aanwezig of wensen die ze graag vervuld willen zien. In dat geval spreken we ook eerder over jokken dan over liegen.

Ook angst voor straf kan een rol spelen. Zolang die fantasieën en leugentjes de ontwikkeling van kinderen en de contacten met anderen niet belemmeren is er geen sprake van problemen. Men kan echter ook problematisch liegen tegenkomen. Er is sprake van een probleem als:

- kinderen de werkelijkheid ontvluchten
- kinderen hun eigen leugens geloven en niet na een gesprek toegeven dat hun uitspraken niet overeenkomen met de werkelijkheid
- het liegen niet geleidelijk aan vermindert.

Over:
onwaar-
heid,
liegen,
jokken

Tips

- Probeer de behoefte aan fantaseren te reguleren. Dat wil zeggen dat als het kind graag fantaseert, u het kind binnen een bepaalde situatie de gelegenheid geeft te fantaseren. Kies daarvoor het fantaseren bij het spelen en het fantaseren bij het voorlezen. Bij dat laatste leest u een boek voor en dan stopt u steeds even en vraagt u het kind te bedenken hoe het verhaal verder zou kunnen gaan. Bij het spelen gaat u door met de fantasie die het kind al begonnen is.
- Kinderen moeten leren dat je op bepaalde momenten mag fantaseren en op andere momenten het over de werkelijkheid moet hebben. Probeer dan ook als tegenhanger van het fantaseren het kind bewust te maken van de werkelijkheid. Dit doet u door dingen met het kind te doen en tijdens die activiteiten er hardop bij te spreken en het kind te vertellen wat er gebeurt. Stel daarbij ook vragen over wat er gebeurt. Bespreek na afloop wat er is gebeurd.
- Probeer bij aantoonbaar (u weet wat er is gebeurd) liegen de volgende aanpak: bespreek wat er is gebeurd door te vertellen wat u gezien hebt/weet. Vermijd het hanteren van het woord liegen en het overhalen tot toegeven. Door de discussie te vermijden, voorkomt u koppigheid en volharding in het liegen. U geeft echter wel weer wat er is gebeurd en u gaat daarover niet in discussie. Zeer stellig geeft u aan hoe de werkelijkheid is en u sluit af met: „En zo is het gebeurd.” Dan stopt u. Blijf daarbij vriendelijk kijken.
- Probeer het kind ook duidelijk te maken dat er twee werelden zijn, de bedenkerwereld en de echte wereld.
- Probeer zo weinig mogelijk boos te worden als kinderen de waarheid vertellen of toegeven.
- Probeer het vertellen van de waarheid te belonen en het blijven ontkennen en liegen licht te straffen. Doe dat zo neutraal mogelijk.
- Als kinderen verhard blijven liegen, het liegen dus niet vermindert en ze in een fantasiewereld blijven, is het aan te bevelen professionele hulp in te schakelen omdat een gestoorde verhouding met de werkelijkheid de ontwikkeling van de persoonlijkheid ernstig kan belemmeren.

tips voor
thuis
nr. 21

Titel: Relatie ouder-kind

Pagina('s): pagina 72

Inhoud: het belang van een goede relatie tussen ouders en het kind

www.pravoo.com

© pravoo lekkerkerk
begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel: 0180-662090, fax: 0180-664490 (NL)
Slobeendstraat 27, 2541 PC Lekkerkerk

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Kinderen zijn kinderen en daarvan is bekend dat de ontwikkeling van hun persoonlijkheid voor een groot deel bepaald wordt door de relatie tussen het kind en zijn ouders/verzorgers. Kinderen hebben in de eerste plaats aandacht nodig om zich goed te kunnen ontwikkelen. Ze moeten voelen dat er mensen zijn die, ondanks alles, altijd van ze houden. Soms kan het voorkomen dat de relatie met uw kind niet zo goed is. De meeste ouders voelen dat zelf wel aan. Dat kan te maken hebben met het feit dat u moeite hebt om met het kind om te gaan. Het kan ook te maken hebben met het feit dat u moeite hebt het kind te accepteren zoals het is. Misschien had u van uw kind iets anders verwacht. Het kan ook voorkomen dat uzelf niet zo gewend bent relaties op te bouwen. Het kan ook zijn dat het kind zoveel probleemgedrag vertoont dat het opbouwen van een relatie wel erg moeilijk wordt.

Tips

1. Voor het welzijn van het kind en voor de verdere ontwikkeling van het kind is het van belang dat u (weer) aan die relatie gaat werken.

2. Het bevorderen van de relatie tussen u en het kind kan onder andere door het onderstaande toe te passen:

2.1 In de eerste plaats moet u het echt willen. Het kind moet voelen dat u iets met het kind wilt, niet omdat dat hoort, maar omdat u van het kind houdt. Dat moet u over laten komen en het kind laten voelen.

2.2 U moet het kind goede aandacht geven. Dat is wat anders dan even de schommel aanduwen of een vraag beantwoorden en het is ook wat anders dan u de hele dag voor het kind op te offeren.

Aandacht geven doet u door minimaal drie maal per dag even langere tijd iets met het kind te gaan doen. Dat is wat anders dan even naast het kind zitten, maar bijvoorbeeld: voorlezen, meespelen, praten over van alles en nog wat en daarbij vooral uw interesse laten blijken in het kind door vragen te stellen, samen met het kind tv kijken, etc.

Voor kinderen is het belangrijk dat u dat op vaste momenten doet, zodat ze leren dat er momenten zijn waarop u er voor hen bent. Dat betekent ook dat kinderen moeten accepteren dat u ook soms zelf wat wilt/moet doen.

2.2 Interesse tonen is ook erg belangrijk. Dat betekent dat u niet vooral zelf wat moet zeggen, maar vragen moet stellen over wat het kind doet, wat het van iets vindt en niet te gauw moet veroordelen, maar het kind moet laten vertellen en daarbij aansluiten.

2.3 Van belang is ook het *houden van* aan het kind te tonen. De meeste ouders houden veel van hun kinderen, maar toch voelen niet alle kinderen dat en komt het ook niet altijd goed over. Dat betekent dat het in veel gevallen nodig is dat *houden van* duidelijker te uiten door lichamelijk contact (als het kind dat aankan), of eventueel alleen de handen vasthouden.

Het kan ook door gewoon tegen het kind te zeggen dat u van haar/hem houdt. Als hetgeen wat u zegt maar overeenkomt met wat u voelt en wat u doet. Het kind vindt u anders al snel niet meer geloofwaardig. Beter is minder gedaan, maar wel gemeend, dan veel gedaan zonder gevoel.

Er is
verschil
tussen
aandacht
en
aandacht

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Naast de kringactiviteiten en het spelen worden er ook veel werkactiviteiten in de groep van uw kind uitgevoerd. Kinderen kunnen werken met materialen als puzzels, ze krijgen tekenopdrachten of mogen dingen maken. Geleidelijk wordt steeds meer speeltijd ingeleverd voor werktijd en zo worden kinderen langzamerhand ingewijd in het cultuurgedrag van werken, lezen, rekenen, etc. Bij een aantal kinderen gaat dat leren werken niet zo makkelijk. Ze willen liever spelen, lopen steeds bij het werk weg of denken helemaal niet na tijdens het werken. Voor deze kinderen is er op school speciale begeleiding nodig en het is aan te bevelen daar thuis ook wat aan te doen.

Tips

Een thuissituatie is geen schoolsituatie en dat betekent dat er naast de structuur en het onderwijsaanbod van de school ook weer tijd moet zijn voor vrij spelen en doen waar je zin in hebt. Dat betekent dat u thuis in directe zin niet zo veel kunt doen aan het verbeteren van het werkgedrag. U kunt immers al die werksituaties van de school niet nadoen. Thuis moet thuis blijven. Toch kunt u er wel wat aan doen, maar meer in indirecte zin.

Ook thuis kunt u de werkhouding van uw kind begeleiden

1. Geef het kind thuis regelmatig klusjes om uit te voeren, zoals u helpen of iets schoonmaken of opruimen. Blijf dan bij het kind en stimuleer het om door te zetten. Prijs het kind na afloop. Geef het kind ook tips *hoe* het beste iets uit kan voeren. Bedenk regelmatig klusjes voor het kind zoals het sorteren van iets, bijv. speelgoed. Let erop dat als u het kind een opdracht geeft, dat het kind u dan aankijkt en die opdracht ook weer nazegt, zodat u kunt controleren of het kind de opdracht goed gehoord heeft.

Vraag het kind ook zelf wat het graag thuis eens zou willen doen.

2. Laat ook duidelijk zien hoe daadkrachtig u zelf met werk en klussen omgaat. Laat het kind zien dat u daar niet over klaagt, maar dat u goed doorzet en het werk daadkrachtig afmaakt.

3. Speel gezelschapsspelletjes zoals memory of andere spelletjes en let er goed op of het kind geconcentreerd bij het spel betrokken is. Als dat niet het geval is, is het aan te bevelen het kind weer te betrekken bij het spel en het zo te leren erbij te blijven.

4. Besteed aandacht aan het afmaken van dingen. Sommige kinderen beginnen met van alles en nog wat, maar maken vaak de dingen niet af. Help kinderen ook daadwerkelijk dingen af te maken, zodat het werken echt afgerond wordt. Spreek dat ook van te voren af: Als je ergens aan begint, moet je het ook afmaken.

5. Spoor het kind aan de dingen die het zelf kan ook daadwerkelijk zelf te doen. Val niet in de valkuil dingen te gauw voor het kind te doen. Door die basishouding van u ontwikkelt het kind een eigen inzet.

tips voor
thuis
nr. 23

Titel: Contact met medeleerlingen

Pagina('s): pagina 74

Inhoud: ouders kunnen ook een bijdrage leveren aan de sociale ontwikkeling van hun kind

www.pravoo.com

© pravoo lekkerkerk

begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel: 0180-652093 fax: 0180-654150 (NL)
Sloboendstraat 27, 2541 PC Lekkert

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

In de eerste groepen van het basisonderwijs en het speciaal onderwijs zijn de kinderen niet alleen bezig met intellectuele dingen, maar leren ze ook omgaan met elkaar. Sommige kinderen hebben daar moeite mee. Ze hebben weinig contacten met andere kinderen en weten niet precies hoe ze contacten met anderen moeten beginnen en voortzetten. Soms weten ze wel hoe het moet, maar durven ze het niet of hebben ze er geen zin in. Deze kinderen kunnen op school speciaal begeleid worden, maar het is ook aan te bevelen thuis te werken aan de sociale ontwikkeling.

Onderstaand enkele tips voor de ondersteunende begeleiding thuis.

Tips

1. Kinderen kunnen het omgaan met anderen niet leren vanuit gesprekken of het kijken naar t.v.programma's waarin kinderen met elkaar omgaan. Ze moeten dat leren tijdens de contacten met anderen. Voor u als ouders betekent dat dat u die contacten moet organiseren. U moet andere ouders opbellen om te kijken of een ander kind bij u thuis kan komen spelen. Kinderen zonder sociale problemen leggen die contacten zelf. Als uw kind die contacten niet legt, moet u ze leggen. Vraag uw kind met welke andere kinderen het op school speelt, met wie het thuis wel zou willen spelen en vraag dat ook aan de leerkracht. Probeer vervolgens die speelcontacten te leggen. Als dat tot stand komt is het aan te bevelen dat u er zo veel mogelijk bij blijft als een ander kind komt. Tijdens die contacten moet u uw kind begeleiden bij het omgaan en later bij het samenspelen met dat andere kind.

In het begin moet uw doelstelling zijn dat ze zich allebei vermaken en dat het andere kind nog een keer terug wil komen. Als dat enige malen heeft plaats gevonden is het nodig te proberen om de kinderen iets samen te laten doen zoals:

- vraag de kinderen wat ze samen zouden willen doen
- samen met het zelfde speelgoed spelen
- samen iets maken
- samen u helpen, bijv. om een gedeelte van een maaltijd klaar te maken
- samen met u in een prentenboek kijken.

Tijdens dat samenzijn en samenspelen moet u goed naar uw eigen kind kijken en het concreet voorzeggen wat het zou kunnen doen samen met dat andere kind. Geef concrete tips zoals het geven van iets aan de ander, het vragen van iets, het samen om en om maken van iets of het uitspelen van een rol. U kunt uw eigen kind dat gewoon voorzeggen. Als dat zich goed ontwikkelt, kunt u zich geleidelijk terugtrekken en de kinderen samen hun gang laten gaan.

2. Bekijk ook of uw kind lid kan worden van een club of vereniging.

3. Zorg voor extra contacten met mogelijke nichtjes en neefjes.

Zorg voor
voldoende
sociale
ervaringen

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Voor al het omgaan met conflicten heeft bij jonge kinderen veel begeleiding. Dat is iets dat ze nog moeten leren. Dat heeft te maken met hun ervaringen en mentaliteit, maar ook met hun taal-denkmogelijkheden. De meeste kinderen kunnen zelf de conflicten niet oplossen. Het heeft dan ook geen zin als u tegen kinderen zegt dat ze een probleem zelf op moeten lossen.

Problemen en conflicten lossen zich vaak wel op, maar dan meestal in de zin dat een van de kinderen het onderspit delft en niet omdat het probleem echt opgelost is.

De aanpak

Het is aan te bevelen uw kind te begeleiden bij het omgaan met conflicten. Veel kinderen leren uit ervaring, maar er zijn ook kinderen die hulp nodig hebben. Daarbij is geduld en een lange adem belangrijk, maar ook het volhouden van de inhoud van deze brief. Om effect te hebben moet u dat minimaal een half jaar doen. We geven de conflictbegeleiding in tien stappen weer.

*Kinderen
kunnen
ook leren
van de
conflicten*

1. Bespreek het conflict los van de heftigheid van het moment. Veel kinderen kunnen dan niet meer helder denken en zijn ook minder toegankelijk voor aanwijzingen. Doe dat nog wel op dezelfde dag als waarop het conflict zich voordeed. Laat de kinderen vertellen wat er gebeurd is.
2. Ter afsluiting rondt u het gesprek af. Als u het zelf heb gezien kunt u uw eigen inbreng hebben en anders moet u afgaan op de uitingen van de kinderen. Dat betekent dat u samenvat wat er gebeurd is. Voor veel kinderen is er aan de uitingen van de leeftijdsgenoten geen touw vast te knopen. Ze hebben iemand nodig die alles even op een rijtje zet. Doe dat zo kort mogelijk.
3. Laat uw kind vertellen/nazeggen wat u hebt verteld.
4. Probeer uit te leggen waarom het conflict zich heeft voorgedaan. Geef schuldigen/ongewenst gedrag aan.
5. Bekijk of de kinderen zelf een oplossing hebben voor het probleem.
6. Meestal is het nodig dat u zelf aangeeft hoe u het probleem opgelost wilt hebben.
7. Oefen eventueel het gewenste gedrag dat nodig is om het conflict te voorkomen.
8. Herinner uw kind de volgende dag aan het conflict en vraag of het nog weet hoe het zich moet gedragen. Als het dat niet meer weet moet u het weer meedelen.
9. Houdt uw kind in de gaten en kijk of het zich houdt aan de afspraken/opdrachten.
10. Bespreek na hoe het nu gaat/gegaan is.

tips voor
thuis
nr. 25

Titel: Agressie

Pagina('s): pagina 76

Inhoud: tips voor het omgaan met kinderen die agressiegedrag vertonen

www.pravoo.com

© pravoo lekkerkerk

begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel: 0180-602020, fax: 0180-664450 (NL)
Stationsstraat 21, 2941 PC Lekkerkerk

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Soms kan het voorkomen dat kinderen nogal heftig reageren als ze hun zin niet krijgen, als ze zich niet prettig voelen, als ze moe zijn, als ze opgewonden of druk zijn. Dat kan nogal eens gepaard gaan met het slaan van anderen, het vernielen van spullen of schelden en schreeuwen. Zo gauw anderen benadeeld worden en er spullen kapot gemaakt worden, spreken we over agressie. Op school is dat lastig, omdat anderen er last van hebben en het is ook nadelig voor het kind, omdat het op den duur een agressief persoon kan worden. Alle reden dus om er op school en thuis wat aan te doen.

Tips

Kinderen
moeten
leren
agressie
op een
beheerste
manier te
uiten

1. In de eerste plaats is het belangrijk dat u zelf het goede voorbeeld geeft. Naast het feit dat je min of meer met agressiegedrag ter wereld kunt komen, speelt ook het afkijken van agressiegedrag van de ouders een grote rol. Dat betekent dat u zelf moet proberen om naar het kind en naar anderen toe ook niet met heftig roepen, schreeuwen, slaan en vernielen van spullen te reageren. Het kind zal dat gedrag van u overnemen, omdat het geleerd heeft dat je zo kunt reageren op moeilijke situaties.

2. Leer het kind dat het wel boos mag zijn. Die boosheid kun je uiten door er met iemand over te praten. Zeg ook steeds tegen het kind: „Flip, je mag wel boos zijn maar niet

3. Als u weet wanneer uw kind agressief is en dat is bij een aantal kinderen bekend, dan kunt u bekijken of u het agressiegedrag kunt voorkomen. Dat doet u door agressie-oproepende situaties van te voren te bespreken en het kind te vertellen hoe het in zo'n situatie kan reageren.

4. Grijp in als het kind agressiegedrag vertoont. Door agressie zijn gang te laten gaan wordt agressiegedrag een deel van het karakter van het kind. Op deze jonge leeftijd kunt en moet u zo veel mogelijk ingrijpen en sturen. Bij het ingrijpen gaat u als volgt te werk:

a. *Vertel het kind wat het deed. Daarbij hoeft u niet al te lange gesprekken te houden, omdat veel kinderen tijdens agressiegedrag zo opgewonden zijn dat opvoeden weinig tot ze doordringt. U moet wel ingrijpen en zeggen wat er aan de hand is en waarom u ingrijpt. Begin dan steeds met een ik-boodschap: „Flip, ik wil dit niet want*

b. *Bekijk of het nodig is het kind even buiten de ruimte te plaatsen waar de agressie plaatsvond.*

c. *Besprek altijd op een ander rustig moment wat er gebeurd is. U vertelt dan wat u nog weet van wat er gebeurd is. U vraagt het kind wat het nog weet van die situatie. Daarna vertelt u wat u er niet van accepteert en u geeft het kind aan hoe het zich anders/beter in zo'n situatie kan gedragen.*

Daarna laat u het kind dat navertellen. Bij gesprekken moeten kinderen geactiveerd worden door het weer na te zeggen.

5. Ga regelmatig naar een kind als het gewenst gedrag vertoont. Kinderen leren het meeste van de momenten waarop het goed gaat en ze niet agressief zijn. Schenk ze dan vooral aandacht en zeg ook waarom u dat doet en wat u dan van de situatie vindt.

6. Laat het kind nooit alleen naar agressie op tv kijken. Ga naast het kind zitten en geef commentaar bij wat u ziet of schakel over naar een ander programma.

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Soms komt het voor dat kinderen te weinig voor zichzelf opkomen. Ze durven te weinig en laten zich te vaak door anderen aan de kant duwen. Dat kan te maken hebben met te weinig zelfvertrouwen, maar ook doordat het helemaal niet in ze zit en ze het dus niet belangrijk vinden voor zichzelf op te komen. In beide gevallen is het belangrijk er toch aandacht aan te besteden op school en thuis, omdat kinderen die niet voor zichzelf op komen daar later veel last van kunnen krijgen. Ze kunnen makkelijk ten prooi vallen aan plaaggeesten en het zwarte schaap van de groep worden.

Tips

1. Een belangrijke basis van waaruit je voor jezelf op kunt komen is de basis van het zelfvertrouwen. Concreet betekent dit dat u thuis het kind vooral positief benadert en het kind bewust maakt van wat het allemaal al kan en wat het allemaal goed doet. Daarbij hoort ook het respecteren van de keuzen die het kind maakt en de voorkeuren die het heeft voor van alles en nog wat, van tv-programma's tot voorkeuren voor eten en kleding. U doet dat door extra veel aandacht te besteden aan de dingen die het kind al kan en die uitgebreid met het kind te bespreken.

*Assertiviteit:
voor jezelf
opkomen
zonder
anderen te
kwetsen*

2. Een tweede invalshoek voor het verbeteren van het opkomen voor jezelf is de mate van 'flinkheid' die een kind heeft. Flinkheid is weerbaar zijn en niet gauw van de kaart raken of bang zijn, maar doorpakken. Dat ontwikkelt een kind niet van de ene dag op de andere, maar daarbij moet het langere tijd begeleid worden. Dat doet u door concrete situaties te bespreken waarin dat doorpakken, flink zijn en niet bang zijn nodig is. Bespreek vooraf een situatie waarin flink gedrag gevraagd wordt. Bespreek concreet hoe het kind zich moet gedragen en spreek het moed in. U kunt ook situaties achteraf bespreken. Dat moet dan niet met de nadruk op wat is misgegaan, maar het gesprek moet gericht zijn op hoe het kind zich een volgende keer in zo'n situatie kan gedragen.

Leer het kind dat het voor zichzelf op moet komen en dat het zich niet aan de kant hoeft laten te drukken.

Alleen bespreken heeft onvoldoende effect. Het beste is het om komende situaties voor te bespreken. Als er iets gaat gebeuren, bijv. een bezoek brengen aan iemand of vriendjes die thuis komen spelen, dan kiest u een bepaalde situatie waarvan u vindt dat het kind daarbij voor zichzelf op mag komen. Die ene situatie is het aandachtspunt. U bespreekt hoe het kind zich moet gedragen en u speelt dat even met uw kind uit. U zegt wat het kind moet zeggen en doen.

Die ene situatie bespreekt u naderhand na en zo kunt u overzichtelijk diverse concrete situaties centraal stellen en oefenen.

tips voor
thuis
nr. 27

Titel: Bevorderen van de zelfstandigheid

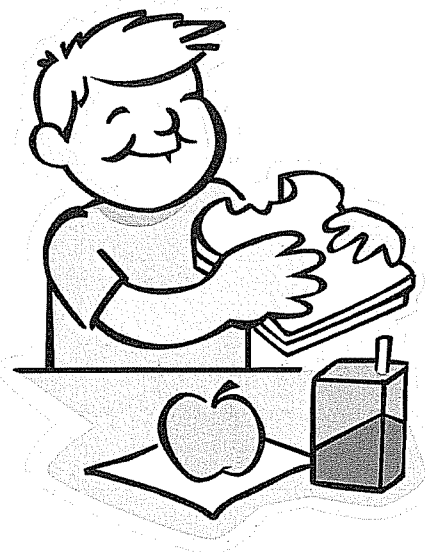
Pagina('s): pagina 78

Inhoud: tips voor het bevorderen van de redzaamheid en de zelfstandigheid

www.pravoo.com

© pravoo lekkerkerk

begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel: 0180-652020, fax: 0180-654150 (NL)
Sloedeindstraat 27, 2941 PG Lekkerkerk

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

In het dagelijks onderwijs speelt het zelfstandig werken en zelfstandig zijn een steeds grotere rol. Dat heeft met twee verschijnselen te maken. In de eerste plaats vindt men het in het algemeen belangrijk dat kinderen zo veel mogelijk dingen zelf kunnen doen, omdat het onderwijs het bevorderen van de zelfredzaamheid tot doel heeft. Ten tweede is het zelfstandig werken in groepen met soms meer dan dertig kinderen een noodzaak. De leerkracht kan niet overal tegelijk zijn en kinderen moeten dan ook zelfstandig kunnen werken en spelen. Voor het onderwijs is daar een speciale cursus voor ontwikkeld en voor de begeleiding thuis kunt u de onderstaande tips uitvoeren.

Ervaringen met zelfstandigheid kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een juist zelfbeeld

Tips

1. Bekijk wat u het kind kunt leren thuis zelf te doen. Kies daarom een bepaalde situatie uit het dagelijks leven die u het kind zelfstandig uit wilt leren te voeren. Daarbij kunt u denken aan zaken als: opstaan, klaarmaken voor school, terugkomen uit school, zelfstandig even spelen, eten, klusjes doen (opruimen, ergens mee helpen), naar bed gaan, etc. Per activiteit bekijkt u welke onderdelen daaraan te onderscheiden zijn. Doe dat eventueel samen met de leerkracht van uw kind. Bij het naar bed gaan kan het dan gaan om onderdelen als:

- zelf opruimen
- zelf uitkleden
- zelf kleren wegleggen
- zelf naar toilet gaan
- zelf douchen/wassen
- zelf alles doen bij het tanden poetsen
- zelf nachtkleding aandoen
- zelf kleren zoeken voor de volgende dag
- zelf in bed gaan
- het kind zelf laten zeggen wat het graag wil dat er dan nog even gaat gebeuren

Zo kunt u overal deelaspecten aan onderscheiden en het kind per onderdeel leren dat zelfstandig te doen. Dat kunt u doen door het voor te doen, daar veel bij te praten zodat de taal het kind ook kan helpen, en het kind dat na te laten doen. Leer zo uw kind systematisch de dingen zelf te doen.

2. Als er problemen zijn moet u niet zelf de oplossingen aanreiken, maar eerst aan het kind vragen of het zelf een idee heeft om dat probleem op te lossen. Zelfstandig werken is in de eerste plaats *zelfstandig denken*.

3. Het zelf spelen kunt u begeleiden door het kind even op weg te helpen en daarna duidelijk aan te geven wat u van het kind verwacht. U zegt dat u nu zelf iets moet gaan doen en dat het kind dan niet bij u kan komen, maar zelf moet gaan spelen en zelf moet bedenken wat het kan gaan spelen. Begin met tien minuten en bouw dat uit naar een kwartier of twintig minuten. Als het kind dan toch bij u komt, moet u verwijzen naar de opdracht en het later nabespreken.

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Binnen het onderwijs moeten kinderen regelmatig laten zien wat ze kunnen. Als ze pas op school zijn ligt de nadruk op vrij spelen en zijn de werkeisen niet zo hoog, maar geleidelijk aan worden er steeds meer prestaties verlangd. Bij het presteren speelt het zelfvertrouwen een grote rol. Soms hebben kinderen te weinig zelfvertrouwen en kunnen ze faalangstig worden genoemd. Ze zijn bang om te falen. Dat bang zijn om te falen heeft vaak te maken met een verkeerde kijk op zichzelf. Vaak denken kinderen te slecht over zichzelf en denken ze dat ze weinig kunnen. In de nu volgende tips gaat het om het verbeteren van het zelfbeeld van kinderen. Aan de ontwikkeling van een goed zelfbeeld kunt u thuis ook een bijdrage leveren.

Tips

1. Faalangstige kinderen moeten bewust gemaakt worden van wat ze wel kunnen. Besteed daarom de komende maand vooral aandacht aan de dingen die goed gaan. Vertel uw kind regelmatig wat u goed vindt gaan. Door dat enige tijd veelvuldig te horen krijgt het kind weer vertrouwen in zichzelf. Dat betekent ook dat u aan de dingen die niet zo goed gaan zo weinig mogelijk aandacht schenkt. Als u regelmatig gezegd hebt wat er goed ging, kunt u na verloop van tijd ook aan het kind vragen wat het goed vond gaan. Uiteindelijk is het de bedoeling dat kinderen dat zelf vaststellen en uitspreken.

Pas het steunen toe: daarbij geeft u complimenten aan en pluimpjes aan uw kind

2. Vooral voordat het kind gaat slapen, is het belangrijk dat de dag positief wordt afgesloten. Bespreek juist dan ook weer de dingen die die dag goed zijn gegaan. Op die manier kan een kind met een positief gevoel in slaap vallen.

3. Voor faalangstige kinderen is regelmaat erg belangrijk. Bekijk eens een hele week of daar voldoende vaste momenten in voorkomen buiten eten, slapen en school. Op welke vaste momenten gaat u bijvoorbeeld iets met uw kind doen. Als het kind tv kijkt is het aan te bevelen dat zo veel mogelijk samen met het kind te doen. Op die manier ontstaat er basisveiligheid van waaruit het zelfvertrouwen van het kind zich kan ontwikkelen. In plaats van tv kijken kunt u samen een boek bekijken of voorlezen, spelen met speelgoed of een gezelschapsspel spelen.

4. Bereid het kind voor op nieuwe gebeurtenissen. Als u ergens naar toe gaat of als er thuis iets gaat gebeuren is het aan te bevelen dat uitgebreid voor te bespreken zodat het kind weet wat het kan verwachten.

5. Stel niet te hoge eisen aan uw kind.

6. Benader uw kind op een manier waarop het kind merkt dat u gelooft dat het kind het wel kan. Vanuit een hoopvolle instelling van u gelooft het kind ook beter in zichzelf. Bij faalangstige kinderen moet u dan ook oppassen voor uitlachen.

7. Toon belangstelling voor uw kind. Dat doet u niet door even uw kind aan te horen als het wat te vertellen heeft, maar door langere gesprekken met het kind te voeren en het vragen te stellen. Het kan ook door dingen met het kind te bekijken en in te gaan op hobby's en interesses die het kind heeft.

Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Een belangrijk aspect van de ontwikkeling is de zelfstandigheid. Op scholen leren kinderen zelfstandig te spelen en zelfstandig te werken.

Redzaamheid is een soort zelfstandigheid. Het heeft te maken met het je kunnen redden met de alledaagse dingen; jezelf aan kunnen kleden, zelf dingen dragen, zelf eten en drinken, enz.

Deze zaken leggen de basis voor de ontwikkeling van de zelfstandig-

heid.

In het algemeen geldt voor opvoeding dat kinderen eigenlijk alles dat ze zelf kunnen ook zelf moeten doen, mits het geen gevaar oplevert. Dat betekent dat u in uw omgang met het kind steeds moet kijken of u niet iets doet wat het kind ook zelf zou kunnen.

Veel ouders doen het liever zelf omdat het dan sneller en beter gaat, maar als u investeert in het zelf doen, dan is dat van invloed op de instelling en houding van uw kind, maar heeft u er zelf ook profijt van.

Oefen de redzaamheid door het kind te leren handelingen zelfstandig uit te laten voeren

De bevordering van de zelfredzaamheid is heel eenvoudig, nl.:

- Kies uit de hiernaast (blz. 81) weergegeven lijst een aspect.
- Zeg tegen het kind dat het dat zelf moet leren te doen.
- Leer het kind hoe het dat zelf moet doen door het voor te doen en na te laten doen.
- Wees consequent en denk eraan het kind het steeds zelf te laten doen.
- Neem er de tijd voor het kind het zelf te laten doen.
- Als het kind een onhandige werkwijze volgt, kunt u ook tips en aanwijzingen geven.
- Geef het kind een pluimpje als het het zelf heeft gedaan.
- Als het kind de vaardigheid zelfstandig uit kan voeren, kiest u weer een andere vaardigheid.

De zelfredzaamheidslijst:

Dit leer ik mijn kind:

Aantekeningen/ervaringen:

1. kleding

- jas aan- en uitdoen
- zelf de jas ophangen
- broek/rok/jurk aan/uitdoen
- shirt/trui/blouse aan/uitdoen
- sokken/kousen aan/uitdoen
- ondergoed aan/uitdoen

2. schoenen

- aan/uitdoen
- los maken/dicht doen

3. eten/drinken

- tas open maken/dicht doen
- beker opendoen/dicht doen
- lepelgebruik
- vorkgebruik
- mesgebruik
- tafel dekken
- tafel afruimen
- zelf openen/schil afhalen
- papiertje afhalen van:.....

4. wc.-bezoek (inclusief handen wassen en afdrogen)

5. kamer

- speelgoed pakken
- dingen openen/sluiten, nl:.....
- speelgoed opruimen

6. dingen dragen

- spullen thuis
- tas bij het in- en uitgaan van de school

7. badkamer

- handen wassen/afdrogen
- kleding weg leggen
- tanden poetsen
- wassen van:.....
- afdrogen
- in douche/bad zelf:.....
- voorwerpen schoonmaken, nl:.....

8. voortbewegen (onder begeleiding)

- zelf lopen naar:.....
- zelf fietsen naar:.....

9. thuis algemeen

- aandoen/uitdoen van apparaten:.....
- deuren openen en sluiten

10. taalredzaamheid

- antwoorden op vragen van anderen
- iets vragen aan iemand
- iets medelen aan iemand
- reageren op anderen

tips voor
thuis
nr. 30

Titel: Concentratieproblemen

Pagina('s): pagina 82-85

Inhoud: een uitgebreide krant over werkhoudingsproblemen en concentratieproblemen

www.pravoo.com

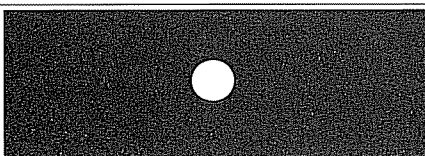
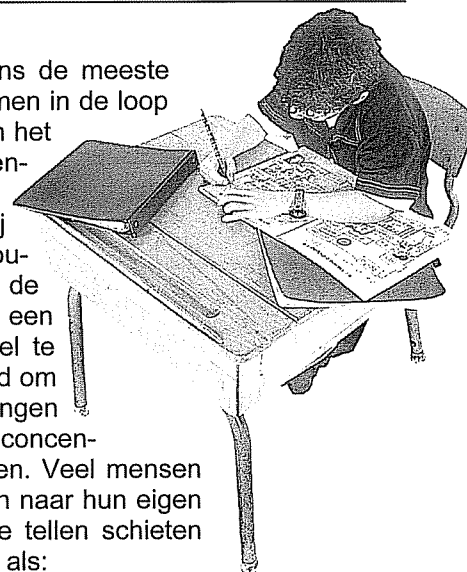
© pravoo lekkerkerk

begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel: 0180-662092, fax: 0180-654190 (NL)
Schoendstraat 27, 2511 PC Lekkert

Concentratieproblemen

Concentratieproblemen komen steeds meer voor volgens de meeste leerkrachten. Hoewel het nooit exact is vastgesteld kan men in de loop van de jaren op de lijsten van voorkomende problemen in het onderwijs steeds meer concentratieproblemen tegenkomen. Volgens leerkrachten hebben ongeveer 15% van de kinderen ernstige concentratieproblemen en komen bij nog eens 10% van de kinderen zo nu en dan werkhoudingsproblemen voor. Dat betekent dat men er bij één op de vier kinderen mee te maken kan hebben. Kortom: een dagelijks voorkomend verschijnsel in het onderwijs. Veel te simpel weergegeven is: concentreren is de bekwaamheid om je op iets te richten en geen dingen toe te laten die niets met dat concentratieonderwerp te maken hebben. Veel mensen lukt het niet om vijftien seconden naar hun eigen ademhaling te luisteren. Na twee tellen schieten er allerlei dingen door hun hoofd als:

- dit lukt me wel!
- zouden de anderen dit ook kunnen?
- is dit nou concentreren?
- ik heb wel wat beters te doen!
- moet dit nou echt?

concentratiestip

Probeer eens 15 seconden naar deze stip te kijken en alleen naar uw ademhaling te luisteren en alleen aan de stip te denken en nergens anders aan.

Werkhouding op school

Werkhouding is het gedrag dat het kind vertoont tijdens de opdrachtgeving door de leerkracht en het gedrag dat daarna waarneembaar is

Het kunnen kijken naar een stip is toch maar een eenvoudige voorstelling van wat concentreren is. In werkelijkheid is het binnen een schoolsituatie veel complexer. Bij het onderzoeken van kinderen met concentratieproblemen gaf men vaak opdrachten van het type als: het kunnen kijken naar stippen of opdrachten als:

- zet een staand streepje door twee stippen en een liggend streep door drie stippen
- zeg na: 3-9-2, zeg na: 6-9-1-6.

Uit onderzoek is gebleken dat bepaalde kinderen hier moeite mee hadden, maar in de klas wel een goede werkhouding hadden. Andere kinderen in de klas hadden een slechte werkhouding hadden, maar voerden die concentratie-opdrachten goed uit.

Dat betekent dat concentreren een ingewikkelde vaardigheid is waarin veel zaken een rol spelen. In het onderwijs spreken we dan ook bij voorkeur over *werkhouding*.

De werkhouding begint op het moment dat de leerkracht het werk uitlegt. Dat kan kortdurend zijn bij kleuters als de leerkracht de opdrachten aangeeft, maar het kan heel langdurig zijn in groep 7 als de principes van het procentrekenen uitgelegd moeten worden. Er zijn kinderen die bij het opdrachtgeven niet betrokken zijn. Soms hebben ze geen zin in rekenen en soms hebben ze moeite om mee te kunnen denken. Dat betekent dat twee dingen een rol spelen:

- de motivatie
- het denkvermogen.

De motivatie en het denkvermogen maken het begrip concentratie wel complexer dan het kijken naar een stip. Na de opdrachtgeving zegt de leerkracht dat de kinderen aan het werk moeten gaan. Sommige kinderen doen dat niet onmiddellijk, maar gaan eerst nog even naar de wc of kijken om zich heen. Vooral voor kinderen met leerproblemen is het nodig dat ze onmiddellijk aan het werk gaan. Hoe langer ze wachten, des te meer vergeten ze van de instructie en dan wordt het moeilijk voor ze om gericht te kunnen werken. Als kinderen aan het werk beginnen spelen de volgende zaken een grote rol:

- de taakgerichtheid: zijn ze echt met de taak bezig of doen ze iets anders?
- de diepteconcentratie: als ze met een taak bezig zijn doen ze dat dan ook voor de volle 100%? Er zijn kinderen die zo op het oog aan het rekenen zijn, maar tijdens dat rekenen niet nadenken en zo maar wat opschrijven. De taakgerichtheid is dan wel goed, maar de

diepteconcentratie is onvoldoende. U kent dat verschijnsel ook wel als u aan het lezen bent en na drie bladzijden of na een stuk in de krant denkt: „Wat heb ik nou gelezen?” Veelvoorkomend is ook het verschijnsel van iemand die een bekend stuk in de auto heeft gereden en zich dan niet meer herinnerd dat stuk te hebben gereden. Dingen doen, zonder er goed bij na te denken, is ook een aspect van de werkhoudingsproblematiek.

- werkwijze: op school moeten kinderen dingen op een bepaalde manier doen. Bij het maken van een puzzel gaat het ook niet alleen om het kijken, maar ook om het denken aan wat het is, welke kleur het heeft, waar het bij zou kunnen horen, terwijl een kind bij het maken van de som: $63 - 37 =$ ook nogal wat stappen uit moet voeren. Sommige kinderen hebben moeite met dat denken en hebben dan ook moeite taakgericht te blijven, terwijl andere kinderen moeite hebben taakgericht bezig te zijn en dan ook moeite hebben na te denken.

Samenvattend:

In het onderwijs kijken we:

- naar hoe het kind oplet als de leerkracht de opdracht geeft
- naar de taakgerichtheid
- naar de diepteconcentratie
- naar de manier waarop het kind de opdracht uitvoert, de werkwijze.

Bij kinderen kunnen we dan ook allerlei problemen tegenkomen, zoals:

- niet goed meedoen als het werk wordt uitgelegd
- problemen met de taakgerichtheid; iets anders doen dan de taak
- niet goed nadenken tijdens het werken; problemen met de diepteconcentratie
- werkwijze problemen; de dingen op de verkeerde manier doen, zoals te veel tussenstappen gebruiken, lukraak iets doen, de verkeerde stappen maken
- problemen met motivatie
- angst om te falen
- onzelfstandigheid
- dromerigheid
- verstoren van anderen
- verkeerd zelfbeeld; niet weten wat je wel of niet kunt, je problemen niet zien of te veel zien, of denken dat je alles kunt
- problemen bij het samenwerken met anderen
- problemen met het onthouden

Dat betekent dat werkhouding en concentratie in het onderwijs nogal een complex gebeuren is dat verder gaat dan het kijken naar een stip.

2. Hoe ontstaan de problemen?

Er zijn drie hoofdgroepen met oorzaken:

a. Lichamelijke oorzaken

Bij een grote groep kinderen gaat het om een lichamelijke basis voor de werkhoudingsproblemen. Die oorzaak is gelegen in hun hersenen. Voor het richten op een taak en het blijven denken voor en tijdens de taakuitvoering, moet je jezelf kunnen sturen en richten en prikkels buiten je kunnen houden die niets met de taak te maken hebben. Je hersenen moeten je denken kunnen sturen en het zomaar overal op willen reageren moet afgeremd worden. Sommige kinderen hebben een hersensamenstelling waarbij die stuur- en remfunctie onvoldoende werkt.

Vanaf hun geboorte zijn ze al druk, ongeconcentreerd, impulsief, wild, ongeremd en hebben ze nogal eens gedragsproblemen. Ze zijn daar dus mee geboren. Vroeger werden deze kinderen ook wel aangeduid als kinderen met MBD (minimal braindysfunction), oftewel kinderen waarbij de hersenen net iets anders functioneren dan bij andere kinderen). Die andere vorm van functioneren van de hersenen was tot voor kort niet echt medisch aan te tonen, maar daar lijkt nu verandering in te komen. Officieel duiden medici dit type problemen tegenwoordig aan met ADD (attention-deficit-disorder). Dat wil zeggen: een aandachtsstoornis. Daarbij moet u zich realiseren dat het dan om meer gaat dan het kijken naar een stip.

Andere lichamelijke oorzaken zijn:

- problemen met de fitheid en gezondheid
- problemen met de voeding, zoals niet eten voor het naar school gaan, allergievormen, problemen met kleurstoffen en conserveringsmiddelen, lood in het bloed, etc. Dat laatste schijnt door een veranderd leidingwaterstelsel in Nederland terug te lopen.

b. Maatschappelijke oorzaken

Er zijn ook oorzaken in de ontwikkeling van de samenleving die te maken hebben met een verminderende werkhouding van kinderen. In de literatuur kan men de volgende oorzaken tegenkomen:

-een verminderde autoriteit. Vroeger deden kinderen de dingen omdat dat moest.

Niemand vroeg zich af of het echt nodig was. Dat klakkeloos accepteren van opdrachten is er tegenwoordig veelal niet meer bij. In gezinnen kan men een ontwikkeling tegenkomen van autoriteitsgezin naar onderhandelingsgezin. Kinderen doen het niet zo maar meer.

-er zijn tegenwoordig steeds meer kinderen met onzekere leefomstandigheden. Kinderen hebben een vaste thuisbasis nodig en bij veel kinderen is die basis door wisselende relaties en onzekerheid m.b.t. werk en inkomen niet zo zeker meer.

-in bepaalde bevolkingsgroepen is sprake van doemdenken bij de ouders. Dat heeft te maken met het 'kleine man-gevoel': *als je voor een dubbelte geboren bent, word je toch nooit een kwartje*. Ouders met die uitstraling hebben een nadelige invloed op hun kinderen. Die kinderen missen een basisuitdaging om de school als een middel te zien om je te kunnen ontwikkelen.

Daarnaast kan men vaststellen dat veel kinderen tegenwoordig wel erg veel afleidingsmogelijkheden hebben. Denkt u maar eens aan de vele clubs. Sommige kinderen die voor de gymselectie zijn uitgekozen en dan ook nog een andere hobby hebben, moeten een agenda hanteren om de vele afspraken na te komen. (Twee per week iets georganiseerd is wel een maximum). Vrij en onbekommerd spelen na schooltijd is er voor veel kinderen, met al hun verplichtingen, niet bij. Een overdaad aan verplichtingen kan een nadelige invloed hebben op kinderen.

Tenslotte mag men ook de t.v.-eenzijdigheid niet wegvakken. Het relatief passieve tv kijken beperkt het ontwikkelen van initiatieven bij kinderen en het zelf op pad gaan om dingen te doen. Overdag zou de t.v. eigenlijk niet aan moeten.

c. Ontwikkelingsoorzaken

Daarnaast kunnen er in de ontwikkeling of de opvoeding van kinderen ook fouten gemaakt worden die er voor zorgen dat ze een instelling ontwikkelen waar ze op school weinig aan hebben.

Er zijn kinderen die te weinig begeleid worden in hun ontwikkeling naar zelfstandigheid. Sommige ouders hebben graag kleine kinderen en het kinderen zelf dingen leren doen kost veel tijd en geduld en dat is er vaak niet. Toch wordt in het begeleiden van de zelfstandigheid thuis de basis gelegd voor de werkhouding op school. Ouders moeten kinderen observeren en bekijken wat ze zelf en zelfstandig zouden kunnen laten doen. Er zijn vierjarigen die geen initiatief nemen om zelf hun broek op te trekken en zonder een vraag te stellen voor de leerkracht gaan staan met in hun ogen de vraag: wil je me aankleden? Er zijn echter ook kinderen die op vierjarige leeftijd de telefoon al op kunnen nemen, zelf op kunnen ruimen, zichzelf aan kunnen kleden, zelf een boek kunnen bekijken, etc. Een andere basis voor de ontwikkeling van werkgedrag is de spelontwikkeling. Kinderen die geleerd hebben gericht te spelen kunnen van daaruit goed hun werkgedrag ontwikkelen.

Bij de begeleiding van kinderen met werkhoudingsproblemen spelen de volgende vragen een rol:

3.1 Wat zijn de achtergronden van de werkhoudingsproblemen?

3.2 Welke hulpvragen stelt het kind?

3.3 Heb ik voldoende geduld?

3.4 Wat kan men er thuis aan doen?

3.1 De achtergronden

Grofweg aangeduid zijn er drie benaderingen bij kinderen met werkhoudingsproblemen. Daarbij laten we even buiten beschouwing het medicijngebruik dat wel eens door (Riagg)artsen wordt voorgeschreven en alle homeopathische preparaten die er zijn.

Het gaat om de volgende drie benaderingen:

- de overlegaanpak
- trainen
- procesbegeleiding.

Bij de overlegaanpak gaat men er vanuit dat je de houding van het kind en de taak op elkaar af moet stemmen. Dat wil zeggen dat het een gegeven is dat het kind werkhoudingsproblemen heeft en dat je uitgebreid en extra de taak met het kind moet voorbespreken.

Daarbij komen dingen aan de orde als:

- weet je wat je moet gaan doen?
- welke problemen verwacht je?
- hoe lang denk je erover te doen?
- in welke stappen ga je het doen?
- wat doe je als je klaar bent?

Door hierover te praten wordt het kind beter op de taak gericht. Uit onderzoek is gebleken dat deze aanpak vruchten af kan werpen. Het is echter geen aanpak voor alle kinderen, omdat er ook kinderen zijn waarbij het ongeschikte functioneren van de hersenen een zo grote rol speelt dat overleggen niet veel effect heeft. Bij deze kinderen is trainen aan te bevelen. Het kenmerkende voor deze training is dat het

dan niet gaat om iemand die in een kamertje de werkhouding met een kind gaat oefenen, maar om een begeleiding in de klas, tijdens het uitvoeren van de taken. Als men weet dat een kind niet goed oplet als de opdrachten worden gegeven, dan wordt daarmee begonnen. Met het kind wordt be-sproken wat het moet gaan verbeteren of leren en de leerkracht voert begeleidingen uit in de vorm van:

- het kind iedere keer na laten vertellen wat de leerkracht vertelde
- het kind belonen als het goed herhaalt wat de leerkracht heeft verteld
- de leerkracht noemt vaak de naam van het kind bij de opdrachtgeving
- het kind komt dicht in de buurt van de leerkracht te zitten zodat deze met oogcontacten het kind bij de taak kan betrekken.

Bij de *procesbegeleiding* gaat het om het begeleiden van de manier waarop een kind een taak uit moet voeren. Daarbij gaat men er vanuit dat veel kinderen een slechte werkhouding hebben, omdat ze moeite hebben met de taak zelf en als gevolg daarvan een slechte werkhouding, faalangst of tegenzin ontwikkeld hebben. Bij deze aanpak gaat het om de volgende hulpvragen:

3.2 Welke hulpvragen stelt het kind?

Enkele voorbeelden: *Leer me hoe ik deze taak uit moeten voeren.* of: *Leer me te denken*

De leerkracht leert een kind dan HOE het een puzzel moet maken of HOE het een som uit moeten rekenen (zie als hulpmiddel de rekenstrip) en waar het aan moet denken als het een woord op moet schrijven.

Motiveer me

Nu bekijkt de leerkracht hoe het kind meer betrokken kan worden bij het werken. Dit kan door goede opdrachten uit te kiezen voor het kind, door het kind bewust te maken van wat het met de kennis kan of door het bewust te maken van wat het allemaal kan.

Zit me achter de broek

Sommige kinderen hebben zo weinig zelfsturing en zelfdiscipline dat ze eigenlijk vragen om iemand die hen achter de broek zit. Dat wil zeggen dat de leerkracht het kind zo veel mogelijk in de gaten houdt, de naam van het kind noemt en het aanspoort door te werken.

Leer me de consequenties te kennen van het niet goed werken

Met sommige kinderen wordt duidelijk afgesproken wat ze moeten doen als het werk niet af is. Door daar heel consequent in te zijn denken sommige kinderen: Laat ik maar gaan werken want als het niet goed is en niet af is moet ik

Geef me zelfvertrouwen

Sommige kinderen moet meer succeservaringen opdoen en meer bewust gemaakt worden van wat ze wel kunnen, zodat hun zelfvertrouwen toeneemt.

Alle bovenstaande hulpvragen zijn voor het onderwijs uitgewerkt in programma's en pakketten waar de leerkrachten gebruik van kunnen maken.

3.3 Heb ik voldoende geduld?

Van belang bij de begeleiding van kinderen met werkhoudingsproblemen is geduld bij de opvoeder. Pas na een volhardende begeleiding kan men succes verwachten. De ouders mogen een troost hebben, nl. dat veel kinderen na hun puberteit van deze problemen weinig last meer hoeven te hebben en er dus overheen groeien.

3.4 Wat kan men er thuis aan doen?

- Men moet zorgen dat kinderen in de voorschoolse periode zo zelfstandig mogelijk 'gemaakt' worden.
- Men moet er thuis voor zorgen dat kinderen goed gericht zijn op de ouders als deze hen aanspreken of een opdracht geven.
- Men moet de schoolprestaties positief volgen.
- Regelmatig gericht met kinderen meespelen.
- Kinderen helpen gericht dingen te bekijken.
- Zorgen voor orde, regelmaat, rust en veiligheid in de thuissituatie.
- Zorgen dat men als ouders een goede werkhouding, werkmotivatie en werklust heeft en niet te veel klaagt.
- Langere tijd iets samen met een kind doen.

tips voor
thuis
nr. 31

Titel: Agressie

Pagina('s): pagina 86 - 89

Inhoud: een uitgebreide krant over het verschijnsel
agressiegedrag

www.pravoo.com

© pravoo lekkerkerk

begeleiding, voorlichting
opleidingen
onderzoek
uitgeverij
pravoo
tel. 0180-662000 fax 0180-664450 (NL)
Stationsstraat 27, 2941 PC Lekkerkerk

Agressie bij kinderen

Als men aan leerkrachten in het basis- en speciaal onderwijs vraagt welke gedragsproblemen men veelvuldig tegenkomt, dan noemt men concentratieproblemen en agressiegedrag als meest voorkomend en ook als in frequentie toenemende gedragsproblemen. Als men die leerkrachten vraagt met welk type gedragsprobleem bij kinderen men persoonlijk de grootste moeite heeft, dan noemt men agressiegedrag. Veel leerkrachten ervaren agressiegedrag als sterk sfeerbedervend en als het meest werkpleziervergaand.

In het voorafgaande is ook reeds gesignaleerd dat leerkrachten in de loop van de jaren een toename van agressiegedrag constateren. Kinderen hebben altijd al wel ruzie gemaakt, maar men bespeurt een toename van situaties op school met een lading van agressie.

1. Agressie; wat is het?

Agressiegedrag is gedrag dat belastend is voor anderen. Agressiegedrag maakt inbreuk op de rechten van anderen. Dat kunnen mensen zijn, maar ook dieren. Denkt u bij dat laatste maar eens aan regelmatig verschijnende krantenberichten over dierenmishandeling die door kinderen wordt gepleegd.

Er zijn drie soorten agressiegedrag. In de eerste plaats zijn er vormen van psychische agressie zoals uitschelden, aanhoudend plagen, pesten, koppigheid, chanteren, (iemand uit)vloeken, roddelen, kwaadspreken, liegen, iemand beschuldigen, bangmaken, uitjouwen, uitlachen, bescherming verkopen/rust kopen, etc. Deze vormen kunnen heel openlijk plaatsvinden, maar ook bedekt. Fysiek geweld komt voor in de vorm van slaan, schoppen, vechten, etc. Agressie is ook vaak een vorm van opkomen voor jezelf door anderen te kwetsen. Tenslotte komt agressiegedrag materieel voor in de vorm van vernielzucht, vandalisme en stelen. Men spreekt bij jonge kinderen over het algemeen van agressiegedrag en pas van een agressieve persoonlijkheid als het gedragspatroon chronisch voorkomt. Soms vertonen kinderen ook eenmalige uitschieters op dit gebied. Volgens Van der Ploeg (In: Gedragsproblemen, Lemniscaat Rotterdam, 1996) zijn 40 tot 45% van de jongens wel eens agressief. 4 tot 10% van de kinderen heeft een agressieve persoonlijkheid. Jongens vertonen meer fysiek geweld en meisjes meer psychisch geweld. Bij dit alles moet men zich realiseren dat er ook een vorm van ontwikkelingsagressie is tussen ongeveer het derde en vijfde jaar. Het *ik* van een kind ontwikkelt zich dan sterk en komt in botsing met de omgeving. In die periode moet een kind in staat zijn om met goede begeleiding van zijn omgeving zijn agressiedrift in toom te houden en zich te leren beheersen. Voor veel mensen is een samenleving thuis, op school, buitenshuis, waar de agressie toeneemt, een samenleving die als minder prettig wordt beleefd omdat het een gevoel van onveiligheid met zich meebrengt. Dat alles betekent dat agressiegedrag een thema is in de opvoeding waar men zorgvuldig aandacht aan moet schenken.

2. Agressie; waar komt het vandaan?

De meest recente visie op het ontstaan van agressiegedrag is dat er niet één bepaalde oorzaak voor is aan te wijzen, maar dat er diverse factoren zijn die van invloed zijn op het ontstaan van agressiegedrag. We zullen de bepalende factoren voor u opsommen.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door kenmerken van het ik

Men spreekt in dit verband ook wel over de trek van het kind. U kent die uitdrukking wel: *Dat is typisch een trek van Flip*. Een trek is dan een basaal persoonlijkheidskenmerk. Zo zijn er ook persoonlijkheidskenmerken die vaak met agressie-uitingen samengaan, zoals kinderen met een autoritaire persoonlijkheid. Eigenlijk is dat een overdreven tendens om zich aan gezag te onderwerpen, maar het kan evengoed leiden tot agressiegedrag in een omgeving die zich makkelijk aan gezag kan onderwerpen. Als een kind met zo'n kenmerk een weerloos zusje/klasgenoot heeft kan het al gauw tot agressiegedrag worden gebracht. Daarnaast zijn er grote verschillen in het om kunnen gaan met agressieve driften en impulsen. Implusiviteit als persoonlijkheidskenmerk betekent dat er een natuurlijke drang in veel mensen is om agressie te uiten, maar de meeste mensen weten die impulsen te onderdrukken. Bij sommige kinderen is die zelfbeheersing minder aanwezig. Bij een frustratie, boosheid of teleurstelling uiten ze zich makkelijker in de vorm van agressie. Vooral Freud gaat er vanuit dat agressie een aangeboren drift is. Iedere mens bezit die drift die via opvoeding en sociale ervaringen onder controle kan komen. Bij veelvuldige frustraties in de kinderjaren kan de agressiedrift een agressieve persoonlijkheid doen

ontstaan. Hierbij hoort ook een biologisch gegeven dat er bij sommige mensen in situaties van frustratie en teleurstelling vanuit de bijnieren adrenaline wordt aangemaakt. Dat is ook van invloed op het ontstaan van agressiegevoelens, evenals het mannelijke hormoon testosteron.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door de manier waarop het kind over zichzelf denkt

Als kinderen negatief over zichzelf denken, zullen ze ook vaak een algehele negatieve houding ontwikkelen die zich kan uiten in agressiegedrag. Soms denken kinderen te slecht over zichzelf en hebben ze het gevoel dat niemand van ze houdt. Het kan ook voorkomen dat een kind inderdaad weinig geliefd is en vanuit dat gevoel agressie uit. Dat betekent dat een ongewenst zelfbeeld een bijdrage kan leveren aan het uiten van agressie.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door tekorten op het gebied van de taal

Als een kind niet kan zeggen wat het voelt en het zich toch wil uiten, maakt het kind gauw gebruik van agressiegedrag. In de theorie komt men ook wel de frustratie-theorie tegen. Daarbij gaat men er vanuit dat agressie een reactie is op een belemmering die het kind ondervindt. Als een kind die belemmering bespreekbaar kan maken en er zelf over kan denken, zal er minder agressiegedrag zijn dan wanneer het kind een tekort heeft op het gebied van de verbale mogelijkheden.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door tekorten op het gebied van de sociale vaardigheden

Als kinderen niet weten hoe ze contacten moeten beginnen met anderen en als ze niet weten hoe ze aandacht kunnen krijgen, zoeken ze vaak ongewenste vormen van contact zoeken of aandacht vragen en vaak kiezen ze dan gedragsvormen met agressiekenmerken.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door emotionele problemen

Agressiegedrag kan ook te maken hebben met problemen op emotioneel gebied zoals gevoelens die ze niet kunnen uiten of angsten. Soms hebben kinderen vage onlustgevoelens of angsten die ze alleen kunnen uiten door agressiegedrag. Ook kan agressie te maken hebben met teleurstellende leerervaringen, zoals leerproblemen op school. Kinderen gebruiken agressiegedrag dan om zich ook eens te kunnen manifesteren.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door situaties thuis

Kinderen kunnen agressiegedrag leren te gebruiken omdat ze thuis geleerd hebben dat je daar wat mee bereikt of omdat ze hun ouders dat gedrag hebben zien gebruiken. Thuis kun je leren dat je door agressiegedrag je conflicten op kunt lossen. Op den duur gaankinderen agressiegedrag als iets vanzelfsprekends hanteren. Dat betekent dat agressief taalgebruik, maar ook een gebrek aan het leren inleven in anderen en een gebrek aan het leren respecteren van anderen, een bijdrage kunnen leveren aan het makkelijk uiten van agressiegedrag. Ook is bekend dat agressiegedrag op de tv ook niet zo onschuldig is. Soms hebben de kinderen ouders die makkelijk zijn in het omgaan met ruzies en er niet te veel met de kinderen over praten. Ook verwende kinderen zijn vaak agressief.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door situaties op school

Soms komen kinderen in een agressieve groep en leren ze agressiegedrag van elkaar of zitten ze in een grote groep met 40 kinderen hetgeen ook al gauw agressiegedrag op kan roepen om je in de grote massa staande te houden. Ook kan het kind met agressiegedrag reageren op een slechte relatie met de leerkracht.

Agressiegedrag wordt veroorzaakt door kenmerken van de samenleving

De school en de thuissituatie maken deel uit van de samenleving en daarvan is bekend dat er een toename is van zichtbaar geweld. Buiten school en thuis komen kinderen tegenwoordig meer met agressie in aanraking dan de kinderen vroeger. Kinderen zullen om te overleven daar vaak ook gedragsvormen van overnemen. Kinderen hebben voor de verwerking van geweld in de samenleving en van de tv een volwassene nodig. Alleen kunnen ze dat geweld niet verwerken en plaatsen.

3. Agressie; wat doe je eraan?

In deze paragraaf zullen de begeleidingsmogelijkheden besproken worden voor de thuissituatie en voor de situatie op school.

3.1 Agressie; wat doe je er thuis aan?

● *tip 1 voorkomen door ingrijpen*

Bij agressie en ruzies heerst nog de mening dat kinderen ook in staat zijn dat zelf uit te vechten, maar die gedachte is onjuist. Iedere ervaring met agressie is nadelig voor degene die de agressie uit en voor degene die de agressie ervaart. Kinderen met agressiegedrag kunnen zo agressieve kinderen worden en dat betekent dat er onmiddellijk en resoluut opgetreden moet worden. Kinderen moeten ervaren dat u dat gedrag niet tolereert. Bij dat ingrijpen spreekt u het kind toe dat het met dat gedrag moet stoppen. Daarbij is het belangrijk te bekijken of u de situatie onmiddellijk of naderhand moet nabespreken. Sommige kinderen zijn zo opgewonden dat er na een afkoeling pas nabesproken kan worden en in andere gevallen

is het wel mogelijk onmiddellijk na te bespreken. Bij dat nabespreken probeert u er achter te komen wat de agressie veroorzaakte en legt u het kind uit dat het (misschien) wel boos mocht zijn, maar dat op een andere manier moet uiten door er met u over te praten. Soms is boosheid ook onzin omdat het geen situatie is waar je boos over zou moeten zijn. Dat moet u het kind dan ook uitleggen.

● *tip 2 voorkomen door praten*

Vaak heeft agressie te maken met het niet kunnen denken in taal over wat er gebeurt of de situatie niet kunnen overzien. Bij dat overzien is ook taal nodig. Dat betekent dat het belangrijk is dat kinderen met hun ouders praten over dingen die gebeuren. Uit onderzoek is gebleken dat van de kinderen in groep 5 van het basisonderwijs maar 10% van de kinderen een keer per week met hun ouders tien minuten spreken over wat ze meemaken en wat hen en die ouders beroert. Dat betekent dat kinderen niet meer leren hun gevoelens onder woorden te brengen. Praten is ook belangrijk als kinderen geconfronteerd worden met agressie op de tv. Kinderen moet van hun ouders de onzinnigheid van dat geweld horen.

● *tip 3 voorkomen door het goede voorbeeld te geven in gedrag en taalgebruik*

Agressiegedrag zien en horen dat door de ouders wordt vertoond leert kinderen dat je zo moet reageren. Ze nemen dan ook veel agressiegedrag van hun ouders over. Ouders moeten hun kinderen uitleggen dat je wel boos mag zijn, maar dat dat niet automatisch betekent dat je die boosheid in agressiegedrag moet uiten. Als iets niet gaat zoals de ouders willen, moeten de ouders hun kinderen leren dat je dat ook op een andere manier op kunt lossen.

● *tip 4 voorkomen door juist taalgebruik te eisen*

Het is bekend dat agressief, snauwerig en negatief taalgebruik een voorbode kan zijn van fysieke agressie. Dat betekent dat het belangrijk is dat ouders hun kinderen leren om dat type taalgebruik niet te gebruiken door het te verbieden en door aan te geven hoe je iets dan wel op een aangepaste manier kunt zeggen.

● *tip 5 voorkomen door tv-opvoeding*

Zie over dit onderwerp ook de Pravoo-krant *Kinderen en geweld* waarin te lezen is dat u bij uw kinderen moet zijn als ze tv kijken, zodat u het ongewenste en onnodige geweld waar ze mee in aanraking komen af kunt keuren.

De laatste jaren is immers bekend geworden dat t.v.-geweld niet zo onschuldig is en dat het ook niet zo is dat kinderen door het zien van t.v.-geweld hun eigen agressie kunnen ontladen zoals wel eens gedacht is. Tv-geweld is voor de ontwikkeling van kinderen nadelig en gevaarlijk.

● *tip 6 voorkomen door regelmaat*

Onrust in een gezin zorgt voor onduidelijkheid en sommige kinderen kunnen ook agressie hanteren vanuit die onoverzichtelijkheid. Om zich staande te houden en zichzelf zekerheid te verschaffen hanteren ze agressiegedrag omdat dat van henzelf uitgaat en zekerheid biedt. Dat betekent dat rust en regelmaat belangrijke thuiskenmerken moeten zijn.

● *tip 7 voorkomen agressie geen profijt op te laten leveren*

Kinderen moeten thuis ervaren dat ze met agressie niet wat kunnen bereiken. Dat betekent dat u niet overstag moet gaan en niet moet bezwijken voor agressiegedrag.

● *tip 8 boosheid bespreken*

Leg kinderen uit dat ze wel boos mogen zijn, maar dat dat niet automatisch betekent dat je dan agressief moet zijn. Die boosheid kunnen ze uiten door er met u over te praten. Als ze op die manier hun boosheid kunnen uiten zullen ze ook minder agressie nodig hebben.

● *tip 9 frustratiebespreking*

Besprek ook de kinderfrustraties. Als iets niet lukt wat een kind wil of als ze teleurgesteld zijn dan is het belangrijk dat u dat bespreekt en aangeeft dat u daar begrip voor hebt.

Probeer dat samen te verwerken door het kind te helpen die situatie te accepteren, door te bekijken hoe er een alternatief bedacht zou kunnen worden of door te bekijken hoe het de volgende keer voorkomen zou kunnen worden.

● *tip 10 belonen van gewenste gedrag*

Kinderen met agressiegedrag krijgen vaak veel aandacht vanwege hun agressiegedrag en vanwege het feit dat men regelmatig in moet grijpen.

Op die manier krijgt dat ongewenste gedrag nogal veel aandacht. Het is echter bekend dat kinderen met meeste leren door aandacht te krijgen voor het gewenste gedrag en dat betekent dat u vooral het kind aandacht moet geven als het zich niet agressief gedraagt.

● *tip 11 onderscheid agressiegedrag en je verweren*

Een anti-agressieve opstelling thuis betekent niet dat u uw kind moet leren dat het zich in elkaar moet laten slaan door anderen. Kinderen mogen best voor zichzelf opkomen.

● *tip 12 de school met hun verhaal steunen*

Als de leerkracht van uw kind met u spreekt over agressiviteit, is het belangrijk dat u dat niet onmiddellijk ontkent, maar het verhaal van de school goed beluistert. Soms zijn kinderen thuis geheel anders dan op school. Steun de aanpak van de school en werk mee als de school ook uw medewerking vraagt.

● *tip 13 op tijd specialistische hulp inschakelen*

Kinderen met agressiegedrag kunnen agressieve kinderen worden en dat betekent dat agressiegedrag nadelig voor de toekomstige ontwikkeling kan zijn. Concreet betekent dit dat u hulp in moet schakelen als uw kind problemen met agressieregulering heeft. Die hulp kunt u nu nog inschakelen en zal steeds

moeilijker worden als uw kind met justitie in aanraking komt.

● *tip 14 durf een eigen visie te hebben*

Durf als ouders een eigen visie te hebben t.a.v. wat u als wenselijk gedrag van uw kinderen beschouwt en laat u niet te gauw meenemen door alibi's als; iedereen is agressief of het feit dat uw kind u lastiger vindt dan wat het van andere kinderen over hun ouders hoort.

3.2 Agressie; wat doe je er op school aan?

Voor de school zijn de onderstaande gedragslijnen aan te bevelen, waarbij ook alle tips voor de thuissituatie belangrijk zijn en overgenomen kunnen worden.

● *gedragslijn 1 voorkomen door de bakjesaanpak*

Scholen voor gewoon basisonderwijs en voor speciaal onderwijs leren kinderen met ontwikkelingsmaterialen te werken en ze leren ze rekenen lezen en spellen.

Tegenwoordig is men er steeds meer van overtuigd dat je kinderen ook gewoon moet leren met elkaar om te gaan. Dat betekent dat er ook een leerlijn moet zijn m.b.t. het omgaan met elkaar en het omgaan met frustraties en teleurstellingen.

Die lijn wordt wel de bakjesaanpak genoemd. Binnen die aanpak staat er iedere week een sociaal-emotioneel begrip, (trots, blij, teleurgesteld, etc.) of een sociale vaardigheid (iemand iets vragen) of een denkfout (Als je iemand niet leuk vindt mag je haar of hem plagen) centraal. Zo komen kinderen in 8 jaar met 320 inhouden in aanraking. Op die manier kan men gedragsproblemen en in het bijzonder agressiegedrag voorkomen.

Deze aanpak heet de bakjesaanpak omdat de 40 thema's per jaar op kaartjes staan in een kaartenbakje. Binnen een jaarplanning wordt er dan ieder jaar begonnen met het thema plagen en pesten omdat dat een kenmerkende vorm van agressie-uiting is.

● *gedragslijn 2 minimaliseren en ingrijpen*

Scholen moeten agressiegedrag minimaliseren. Dat betekent dat ze bij agressiegedrag (fysiek, psychisch en materieel) onmiddellijk in moeten grijpen. Dat betekent ook dat men niet kinderen zelf ruzies op kan laten lossen, maar ze daarbij moet begeleiden. Het is dan ook belangrijk dat er pleinwacht voor en na schooltijd is en dat er in de pauzes ook pleinwacht moet zijn.

● *gedragslijn 3 duidelijkheid, lik-op-stuk-beleid, ouderinschakeling*

Binnen het pedagogische klimaat van de school moet het zo zijn dat kinderen ook weten wat de school eist. Er moet duidelijkheid zijn t.a.v. de waarden en normen die de school hanteert. De groeps- en schoolregels mogen niet te omvangrijk zijn.

Aan te bevelen is maximaal drie schoolregels duidelijk te behandelen. Pas vanuit die duidelijkheid kan de school een lik-op-stukbenadering hanteren en dat betekent dat er meteen werk van agressiegedrag gemaakt wordt.

Bijvoorbeeld na schooltijd niet voor straf nablijven, maar na schooltijd bespreken wat u aan gedrag wenst en indien nodig is het aan te bevelen niet te schromen om de ouders in te schakelen.

Ook hier gelden voor de school ook de opmerkingen die bij de begeleiding voor de thuissituatie staan aangegeven zoals het belonen van gewenst gedrag, etc.

● *gedragslijn 4 klikken over agressie is geen agressie*

Het moet voor de kinderen op school ook duidelijk zijn dat u agressiegedrag niet tolereert en dat betekent dat de kinderen moeten weten dat klikken over agressiegedrag geen klikken is. Als u op school nu een probleem hebt t.a.v. de toenemende agressie, dan is het aan te bevelen een plan op zetten om de komende tijd ook zeer zorgvuldig op klachten van kinderen in te gaan.

De enige manier voor kinderen om te leren dat dat type gedrag niet geduld wordt, is een campagne op dat gebied te starten en serieus op de klachten in te gaan.

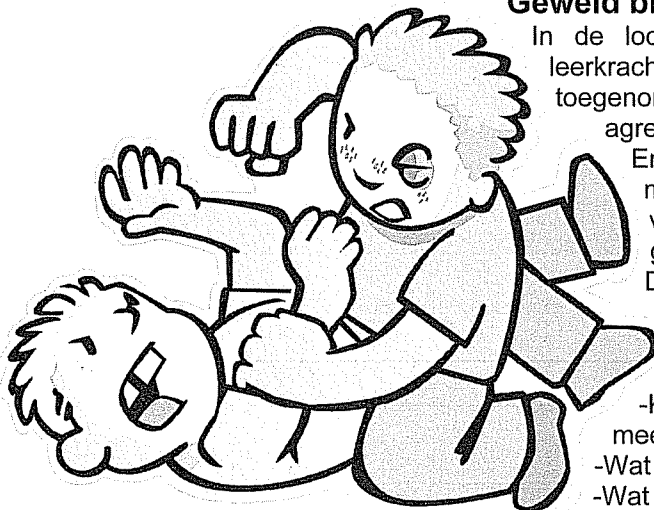
Veel scholen constateren problemen in de zin van toenemende agressie-uitingen. Dat klimaat kunt u alleen verminderen door consequent een beleid af te spreken dat bestaat uit de bakjesaanpak en het doortastend optreden tegen agressie-uitingen.

● *gedragslijn 5 indien nodig speciale gedragsbegeleiding*

Een basisschool dient ook te beschikken over mogelijkheden om kinderen met gedragsproblemen in de vorm van agressiegedrag te begeleiden. Daarvoor zijn nodig: een leerlingvolgsysteem op het gebied van gedrag, diagnosemogelijkheden die de school zelf uit kan voeren, begeleidingsmogelijkheden voor kinderen met gedragsproblemen, kennis op het gebied van de bepaling of er externe deskundigen ingeschakeld moeten worden, relaties met externe deskundigen die de school kunnen ondersteunen zoals een schoolbegeleidingsdienst of ambulante begeleiders van het speciaal onderwijs.

Geweld bij kinderen

In de loop van de jaren is in de beleving van veel leerkrachten en ouders het geweld onder kinderen toegenomen in de vorm van een verhoging van agressiegedrag gericht op mensen, dieren en dingen.

Er zijn krantenberichten over kinderen die eenden mishandelen en eigendommen van anderen vernielen. In het nu volgende gaat het om het geweld dat gericht is op personen.

De volgende vragen komen aan de orde:

- Op welke manier is geweld en agressie bij kinderen zichtbaar?
- Waarom gebruiken kinderen geweld?
- Komen geweld en agressie bij kinderen steeds meer voor?
- Wat kun je er thuis aan doen?
- Wat kun je er op school aan doen?

We richten ons in dit kader op de leeftijd van 4 tot 12-jarigen. De geweldsproblematiek bij pubers is voor een deel van een andere aard dan de problematiek van de basisschoolleeftijd.

Op welke manier is geweld en agressie bij kinderen zichtbaar?

Kinderen tonen geweld en agressie op verschillende manieren. Er zijn kinderen die vanaf de geboorte al onrustig en ongezeglijk zijn. Kenmerkend is dan het voorkomen van huilbuien en driftbuien. Soms slaan en schreeuwen kinderen om zich heen als ze moe zijn of als het allemaal te veel voor ze wordt, maar het kan ook gaan om plotseling opkomende uitbarstingen. Daarnaast zijn er kinderen die andere kinderen plagen en pesten. Er zijn ook kinderen die op de een of andere manier veel bij conflicten betrokken zijn en veel ruzie maken. Heel veel voorkomend is het geweld dat gebruikt wordt om de zin te krijgen, het z.g. machtsge geweld. Uit deze voorbeelden blijkt dat er verschillende soorten geweld zijn. Geweld is in elk geval vaak het onder dwang opleggen van de eigen wil aan anderen. Daarbij wordt er vaak gebruik gemaakt van agressie. Over het algemeen gaat men er vanuit dat er in bepaalde ontwikkelingsfasen wat meer geweld voorkomt dan in andere fasen. Bij sommige kinderen is er sprake van een heftige ontwikkeling van het *eigen ik* dat tegen het *ik van anderen* botst. Meestal worden kinderen wat flexibeler en toegeeflijker van die botsingen. Heftige en verharde vormen van agressiegedrag voor het achtste jaar worden over het algemeen als voorboden beschouwd van ernstige gedragsstoornissen op latere leeftijd, terwijl het met kinderen die pas op latere leeftijd geweld gebruiken vaak wel weer goed komt. Daarnaast zijn er kinderen die van gewelddadig spelgedrag houden.

Waarom gebruiken kinderen geweld?

De achtergronden van geweld zijn zeer divers. In de eerste plaats gaat men er vanuit dat er in de mens iets dierlijks zit in de vorm van het instandhouden van de eigen soort. Dat is ook een verklaring voor hanengedrag bij jongens en het bezig zijn met de rangorde van macht. Er zit dus iets in ons dat gericht is op het doordrijven van de eigen wil. Veel jongens onderscheiden zich van dieren door wat men beschaving noemt. Dat wil zeggen dat ze normen en waarden geleerd hebben en dat ze zichzelf in toom houden en corrigeren. Bij sommige kinderen is die drempel van het overgaan naar geweld laag omdat ze niet zo'n zelfcorrigerend mechanisme hebben. Dat betekent dat ze een slechte gewetensontwikkeling hebben en een attitude of mentaliteit hebben die volstrekt egocentrisch (Ik kan alleen maar naar de dingen om me heen kijken vanuit mezelf en me niet inleven in anderen.) is gebleven en egoïstisch (Het gaat in het leven alleen om je eigen belangen.) is geworden. Soms komt geweld voort vanuit ervaringen van verwaarlozing. Een kind heeft dan geen gelegenheid gehad relaties met anderen op te bouwen zoals o.a. relaties met de ouders. Soms gaat het om kinderen die pedagogisch verwaarloosd zijn in de zin dat ze weinig gecorrigeerd zijn en ook weinig van normen en waarden hebben vernomen in hun leven.

In het boek *Opvoeden In Nederland* geven ouders de volgende vijf doelen aan als meest belangrijk in de opvoeding:

1. Verantwoordelijkheidsgevoel hebben
2. Rekening houden met anderen
3. Zelfstandig oordelen

4. Goede manieren hebben

5. Verdraagzaam zijn.

In sommige gezinnen wordt er op geen enkele manier wat aan deze opvoedingsdoelen gedaan en dan kan zich makkelijk een egoïstisch en egocentrische persoonlijkheid ontwikkelen.

Andere verklaringen voor geweld hebben te maken met leerervaringen van kinderen die ontdekt hebben dat je met geweld wat kunt bereiken. Ze hebben thuis ervaren dat je met geweld je wil aan anderen op kunt leggen. Soms gebruiken kinderen met leerproblemen ook geweld om te laten zien dat ze ook wat waard zijn. Daarnaast heeft geweld te maken met frustraties of wensen die veel kinderen niet door middel van taal kunnen uiten. Ze moeten aan hun gevoelens uiting geven en kunnen dat niet met taal, maar gebruiken geweld en agressie als een expressiemiddel.

Soms is er sprake van een persoonlijkheidsstoornis als geweld en agressie al op jonge leeftijd een belangrijk kenmerk van het kind is. Ook bij kinderen met ADHD (attention deficit hyperactivity disorder) komt agressie en geweldpleging nogal vaak voor.

Naast deze achtergronden zijn er ook nog twee maatschappelijke verklaringen in de zin dat kinderen meer dan vroeger agressie zien. Vooral de tv vertoont veel zinloos geweld dat door veel kinderen wordt geïmiteerd. Vooral als kinderen al een aanleg hebben tot geweldplegingen is het tv-geweld de druppel die de emmer doet overlopen. Tenslotte constateren veel mensen maatschappelijke verloedering in de zin van het verdwijnen van waarden en normen. Veel kinderen worden te weinig geconfronteerd met normen en waarden en hebben niets waar ze zich op moeten richten, met als gevolg dat de oerdrift van de machtbeheersing de vrije loop kan krijgen.

Komen geweld en agressie bij kinderen steeds meer voor?

Het is de beleving van ongeveer 90% van de leerkrachten dat kinderen, vergeleken met 25 jaar geleden, meer geweldplegingen tonen. Kinderen zijn in de afgelopen 25 jaar meer agressiegedrag gaan vertonen in de basisschoolleeftijd. In de periode daarna is de geweldstoename te zien in de toename van de jeugdcriminaliteitscijfers. Openlijke geweldplegingen komen meer voor, komen op steeds jongere leeftijden voor en komen om steeds meer bij meisjes voor.

Wat kun je er thuis aan doen?

Voor het omgaan met geweld binnen de thuissituatie zijn er vijf motto's.

Motto 1: Geweld is niet geweldig

Het basismotto voor de thuissituatie moet zijn: het regelmatig afkeuren van vormen van geweld. U kunt als gezin geweldsituaties waarnemen in de samenleving. Vaak zal dat gaan over berichten of situaties op de straat, in boeken en bladen of op de tv. Het is dan erg belangrijk dat het kind ouders heeft die dat afkeuren. Stilzwijgend aanhoren is voor kinderen als: *Wie zwijgt stemt toe*. Omdat er in het geconfronteerd worden met geweld een toename waar te nemen is, betekent dit ook meer werk voor u als opvoeder. Concreet betekent dit dat u bij uw kind moet zijn als het tv kijkt. Na het avondeten is het voor basisschoolkinderen eigenlijk niet vertrouwd alleen tv te kijken. U moet ingrijpen en van zender wisselen als het echt te gruwelijk is, zoals soms aankondigingen van films voor later op de avond. U moet bij ander getoond geweld dat geweld steeds afkeuren en zeggen dat je op zo'n manier niet op elkaar moet reageren en dat je die situatie ook wel anders op kunt lossen. Het gezinsmotto is dan *Geweld is niet geweldig*.

Motto 2: Het juiste voorbeeld

Kinderen ontwikkelen zich aan de hand van beelden en voorbeelden. Ze zien dingen om zich heen die gewelddadig zijn. Bij motto 1 is aangegeven dat ouders dat beeld moeten corrigeren en afkeuren. Daarnaast zijn ouders ook zelf voorbeelden. Dat betekent dat u uw kinderen leert om problemen die u hebt niet met geweld oplost, maar:

-door praten dat oplost; vertellen wat je van een situatie vindt, vertellen dat het anders moet, etc.

-door toegeven dat oplost; vandaag jij je zin en ik morgen.

-door relativeren dat oplost; 't valt wel mee, ik maak me er niet meer druk over, etc.

In dit kader is vooral het rustig overkomen op uw kind belangrijk. Vooral heftige uitingen liggen al gauw dicht in de buurt van geweld. Als u ergens toch heftig op wilt reageren doe dat dan als uw kinderen in bed liggen. Ook stoere verhalen over uw werk en wie u allemaal wel niet dit of dat zult doen, of aan zult pakken hebben toch een aanzienlijk geweldsgehalte en geven kinderen de indruk dat je zo moet gedragen.

Motto 3: Leer ze praten

Er is nogal een nauwe relatie tussen praten over problemen en het gebruiken van geweld. Kinderen met agressiegedrag blijken vaak veel minder goed te kunnen praten over wat ze voelen en willen, dan kinderen die weinig geweld gebruiken.

In een artikel in HP/DE TIJD van 12 juli 1996 is daar een mooi voorbeeld van te lezen onder de titel

Minder gauw boos.

Daarbij ging het om een cursus voor jongeren die met justitie in aanraking zijn geweest. In het artikel lezen we: *Het gebrek aan overtuigingskracht van deze jongens is soms onthutsend; ze hakkelen, stuntelen, weten zich geen houding te geven en laten zich moeiteloos met een kluitje in het riet sturen. Waarschijnlijk reageren ze in het dagelijks leven hun frustraties gemakkelijk af met een flinke mep of erger. Hier (in de training) zwijgen ze.* Dat betekent dat het belangrijk is veel met kinderen te praten. Op een school is een keer door ons onderzocht hoe vaak kinderen wat langere gesprekjes hebben met hun ouders dan gesprekken als: Hoe was het op school en heb je goed geslapen? Slechts 10% van de kinderen bleek per week wel een langer gesprekje met hun ouders te hebben zonder dat ze nog met één oog naar de tv keken.

Kinderen kunnen op school taal leren op het gebied van het omgaan met anderen en het eigen gevoel, maar de basis daarvoor moet thuis gelegd zijn. Ze moeten vooral van hun ouders leren hoe die rustig onder woorden brengen wat ze voelen, denken of willen. Die gesprekken hoeven niet op een vast tijdstip gehouden worden. Ze moeten uit de praktijk van de dagelijkse dingen ontstaan en dan moeten ze ook wel plaats vinden.

Het leren van de taal bij sociaal-emotionele situaties begint al op jonge leeftijd. De werkwijze dan is dan dat u voor het kind onder woorden brengt:

- wat er gebeurt
- wat het kind daarbij denkt
- wat u er van vindt

Op die manier leert het kind de taal die met sociaal-emotionele situaties te maken heeft. Later, in de basisschoolleeftijd, is het belangrijk ook regelmatig te vertellen wat u van bepaalde dingen vindt en daarbij steeds meer probeert het kind aan het woord te laten. Daarbij moet het op den duur gaan om echte dialogen, dus echte gesprekken en niet om even te vragen hoe het was.

Motto 4: Minimaliseer

Zo weinig mogelijk confrontaties met geweld

Bij jonge kinderen is het belangrijk te voorkomen dat ze met geweld in aanraking komen. Dat betekent dat u ze moet verbieden om naar bepaalde tv-programma's te kijken. In welke mate dat moet is niet voor alle kinderen in het algemeen aan te geven. Dat hangt van het kind af. Als een kind van nature al gauw driftig en impulsief is, is er sprake van het principe van de druppel die de emmer doet overlopen. Die geweldssituaties kunnen dan een bijdrage leveren aan het ontstaan van een echt gewelddadig kind, terwijl er ook kinderen zijn die daar beter tegen kunnen en er niet warm of koud van worden. Deze visie, dat het afhangt van het type kind kom je in de literatuur tegen omdat het niet zo is dat alle kinderen meer agressiegedrag vertonen als ze veel agressie op tv zien. Er zijn echter ook gevallen van jonge kinderen die andere jonge kinderen vermoord hebben na het bekijken van geweldsvideo's.

Naast deze visie staat een meer principiële kijk op de problematiek en dat is het uitgangspunt dat je uit moet gaan van normen en waarden. Als je zelf een tegenstander van geweld bent, dan moet je je kind, los van welke type kind het ook is, zo weinig mogelijk confronteren met geweld en om die reden Power Rangers verbieden.

Op grond van dat laatste kiezen mensen er ook voor om hun kinderen te verbieden geweldachtige spelvormen te spelen zoals schietspelletjes met een geweertje of op de computer. Er zijn ook mensen die daar tegenin brengen dat die vechtspelletjes juist de agressie kunnen ontladen, maar dat is in zijn algemeenheid niet juist.

Er zijn kinderen die er agressiever en gewelddadiger van worden. In algemene zin zouden we in dit katern graag voor willen stellen om alle kinderen maar zo weinig mogelijk met geweld in aanraking te brengen omdat ze hun portie geweld al via allerlei kanalen kringen. Dat zijn vaak confrontaties die u niet kunt voorkomen. Wat u kunt voorkomen, moet u maar voorkomen, omdat geweldsbeelden toch een bijdrage leveren aan het idee dat geweld er toch bijhoort en dan misschien wel normaal is.

Motto 5: Onderzoeken

Er zijn ook kinderen waarbij het geweld en het agressiegedrag een zeer ernstig probleem is geworden voor het kind en zijn omgeving. Er kan immers sprake zijn van een gedragsstoornis. Als dat het geval is, moet u professionele hulp inschakelen. Ga er maar vanuit dat hoe langer u wacht met het inschakelen van hulp, hoe meer kans er is dat een kind met agressiegedrag ook een agressief kind zal worden. Overleg met de school wie dat onderzoek zou kunnen doen en wie het beste in uw buurt in staat is om aan te geven op welke manier uw kind verder begeleid moet worden.

Wat kan de school er aan doen?

Een basisschool is geen therapeutisch instituut, maar een onderwijsinstelling en dat betekent dat de mogelijkheden daar beperkt zijn. Een school voor speciaal onderwijs is wel een therapeutisch instituut. Binnen iedere schoolsituatie gaan we er vanuit dat er zeven sleutels een rol spelen bij de begeleiding van

geweld en agressie, nl.:

- Op tijd opsporen
- Onderzoek door de school
- Kinderen leren praten
- Geweldconfrontaties worden geminimaliseerd
- Er wordt begonnen met een pestproject
- Kinderen krijgen lijk op stuk bij geweldsuitingen
- Er zijn mogelijkheden voor speciale gedragsbegeleiding.

Leerlingvolgsysteem

Het is belangrijk dat kinderen met gedragsproblemen op school op tijd opgespoord worden. Dat betekent dat men in het onderwijs niet alleen de leesontwikkeling moet volgen, maar ook de sociaal-emotionele ontwikkeling. Daarvoor is het nodig dat de school een leerlingvolgsysteem gebruikt waarmee dat mogelijk is. Dat is meestal een kaart waarop de ontwikkeling weergegeven kan worden.

Diagnosticeren

Om snel te kunnen reageren op geweld en agressie is het belangrijk dat scholen in staat zijn kinderen met dit type gedragsproblemen te onderzoeken. Voor het onderzoek door de school zelf is het GES-onderzoek ontwikkeld. Met die vorm van onderzoek kan een leerkracht op school zelf een kind met ernstige gedragsproblemen onderzoeken. Daarna kan bepaald worden of men nog een deskundige van buiten de school in moet schakelen.

Praten leren

Niet alleen binnen de thuissituatie, maar ook binnen de schoolsituaties is het noodzakelijk kinderen te leren praten over wat ze meemaken, wat ze willen en wat ze voelen. Voor het onderwijs is daarvoor de *bakjesaanpak* ontwikkeld. Daarbij heeft iedere leerkracht op haar of zijn bureau een kaartenbakje met daarin 40 kaarten, voor iedere schoolweek een kaartje. Op die kaart staat een thema of een vaardigheid van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Iedere week staat er zo een thema of een vaardigheid centraal en dat betekent dat kinderen al vanaf groep 1, of het i.o.b.k. in het speciaal onderwijs leren praten over hun gevoelens, maar ook sociale vaardigheden kunnen oefenen.

Geweldsconfrontaties minimaliseren

Voor het onderwijs geldt dat voorkomen beter is dan genezen. De bakjesaanpak, zoals weergegeven bij de derde sleutel, kan een bijdrage leveren aan het voorkomen van geweld en agressie. Daarnaast is het voor het onderwijs belangrijk om op tijd in te grijpen. Dat betekent dat er overal pleinwacht moet zijn, dat het in de klas niet uit hand mag lopen en een leerkracht bij geweld en agressie onmiddellijk in moet grijpen.

Een pestprotocol

Een bijzondere vorm van geweld is het pesten en plagen. Dat betekent dat iedere school na de vakantie in iedere groep in de eerste week met het project pesten en plagen moet beginnen. Kinderen moeten weten dat men dat niet toestaat.

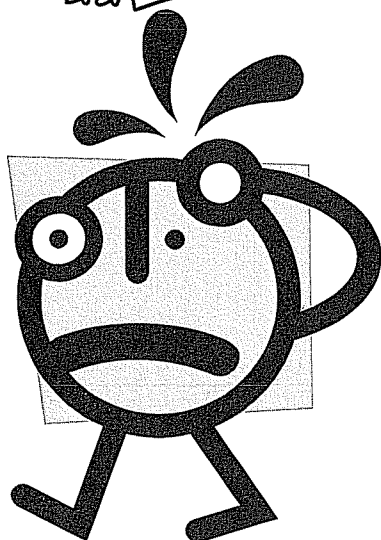
*Zero-
tolerance*

Lijk op stuk beleid

Scholen moet lijk op stuk geven bij gewelduitingen. Dat betekent dat men onmiddellijk in moet grijpen zodat kinderen weten dat u dat serieus neemt en niet accepteert.

Speciale begeleiding

Soms hebben kinderen met geweldsproblemen ook speciale gedragsbegeleiding nodig. Scholen zouden die begeleiding moeten kunnen bieden. Hoewel basisscholen geen therapeutische instituten zijn, moeten ze toch vormen van gedragsbegeleiding kunnen bieden. In het speciaal onderwijs zijn die mogelijkheden groter, hoewel er tegenwoordig ook al basisscholen zijn die remedial-teaching bij gedragsproblemen bieden in de vorm van remedial-education.

Faalangst, wat is het?

Faalangst is een angst die zich voordoet als iemand iets moet gaan doen, aan het doen is of heeft gedaan.

Dat leidt soms tot optimale prestaties of optimaal gedrag en soms tot verminderde prestaties of ongewenst gedrag.

Dat betekent dat men wel onderscheid maakt tussen twee soorten faalangst, nl. positieve faalangst en negatieve faalangst.

Die angst komt voor in verschillende gradaties. Je zou kunnen zeggen dat er een schaal is van een beetje faalangstig tot een verlammende angst, die zelfs een fobie kan worden.

Er zijn kinderen die een lichte spanning hebben als ze iets moet gaan doen. Die lichte spanning zorgt er voor dat ze optimaal geconcentreerd zijn en daardoor ook optimaal presteren. Het andere uiterste is dat van het kind dat prima presteert, maar dat doet vanuit een overdreven geldingsdrang om te willen presteren en zichzelf te bewijzen aan zichzelf en meestal ook aan anderen.

De basis van die overdreven geldingsdrang, het zich steeds weer willen meten met anderen, is vaak ook angst.

Daarnaast is er ook een negatieve faalangst met een schaal van een beetje faalangstig naar zeer faalangstig.

De kenmerken van faalangst zijn:

- vormen van angst voor bepaalde activiteiten in de vorm van het er tegen op zien of het willen ontvluchten, maar ook een meer algemene angst bij het kind. Soms ontwikkelt zich vanuit de angst voor een bepaalde situatie een algemene bangheid van een kind in de vorm van het in het algemeen niets meer durven.
- gespannenheid, te zien in lichamelijke gespannenheid, vaak gepaard gaan met lichamelijke klachten
- geldingsdrang in de vorm van het jezelf steeds met anderen willen meten
- schoolaversie in de vorm van het een hekel krijgen aan school
- verminderen van prestaties.

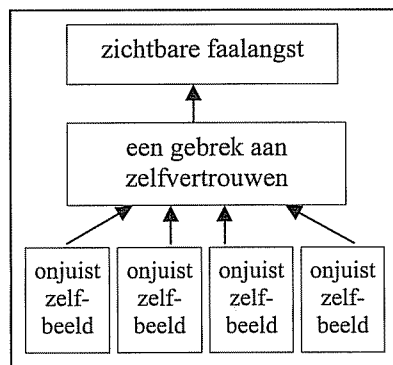
Vaak worden faalangstige kinderen ook geplaagd omdat ze een dankbaar object zijn voor plaaggeesten.

Samenvattend betekent dit dat faalangstige kinderen niet gelukkig zijn en geen ontspannen jeugd hebben en dat is voldoende reden om ze serieus te begeleiden.

Faalangst, wat zit er achter?

Faalangst heeft te maken met een gebrek aan zelfvertrouwen. Kinderen hebben moeite om iets te gaan doen, hebben spanningen tijdens het uitvoeren van iets of hebben een onprettig gevoel als ze iets gedaan hebben omdat ze te weinig zeker over zichzelf zijn.

Die onzekerheid over zichzelf komt voort uit een onjuist zelfbeeld. In een overzicht ziet dat er als volgt uit:

Zo zijn er vier ongewenste zelfbeelden te onderscheiden, namelijk:

a. een diffuus zelfbeeld

Hierbij gaat het om kinderen die nauwelijks iets over zichzelf weten. Ze hebben nauwelijks een persoonlijkheid, weten niet wat ze kunnen en willen, wat ze leuk/lekker vinden en weten ook niet wat anderen van hen vinden. Dat algemene gebrek aan zelfkennis en die algehele onzekerheid kan hen faalangstig maken. Dit is de meest ernstige

vorm van een ongewenst zelfbeeld, omdat het vaak duidt op een persoonlijkheidsstoornis.

Er is dan sprake van een onvermogen om vanuit ervaringen jezelf te leren kennen of er is sprake van emotionele problemen die als een soort van gordijn voor het *ik* van het kind hangen.

b. een verondersteld vermogen

Dit zijn kinderen die denken dat ze van alles kunnen, terwijl dat juist niet het geval is. Ze denken te positief en te rooskleurig over zichzelf.

Soms heeft dat ook te maken met het onjuist waarnemen van zichzelf, een soort tekort om kennis over zichzelf te vergaren, maar het kan ook te maken hebben met het feit dat het kind vanuit zijn omgeving onvoldoende gespiegeld krijgt hoe het is. Soms zijn ouders te rooskleurig en te weinig kritisch en ontwikkelt zich op grond van die omgeving een onjuist zelfbeeld.

Het is duidelijk dat er vanuit dit zelfbeeld over het algemeen geen faalangst ontstaat. Het kind denkt immers dat het alles kan.

c. een verondersteld onvermogen

Dit is het tegenovergestelde van het voorafgaande zelfbeeld. Hier gaat het om kinderen die te slecht over zichzelf denken. Het zijn kinderen die denken dat niemand van ze houdt en dat ze weinig kunnen, terwijl dat in werkelijk niet zo is. Zo'n zelfbeeld is vaak een ontstaansbron voor faalangst.

Het ontstaat omdat er een stoornis is in het opbouwen van kennis omtrent je eigen functioneren (een soort leerstoornis) en het beoordelen/accepteren van wat anderen van je zeggen.

Het kan ook ontstaan door een omgeving die te hoge eisen aan het kind stelt, te kritisch is en te weinig positief over het kind is.

d. het reëel negatief zelfbeeld

Dit beeld is te zien bij een kind dat moeite heeft met het onderwijsaanbod en de leerstof en dat ook zelf weet. Het kind faalt bij veel opdrachten en weet dat ook. De faalangst is dan reëel. Het spreekt vanzelf dat het bij dit kind nodig is het onderwijs aan te passen.

e. het reëel positief zelfbeeld

Dit is het meest ideale zelfbeeld omdat het het zelfbeeld is van het kind dat denkt dat er genoeg mensen zijn in zijn omgeving zijn die van het kind houden en omdat het kind weet dat er veel dingen lukken op school en buiten school, terwijl dat in werkelijkheid ook zo is.

De bron van faalangst is gelegen in de volgende typen zelfbeelden, nl.:

- een diffuus zelfbeeld (weinig van je zelf weten)
- een verondersteld onvermogen (te slecht over jezelf denken)
- een reëel negatief zelfbeeld (weten dat er veel niet lukt, terwijl dat ook zo is).

De zelfbeelden kunnen ontstaan door een onvermogen bij kinderen om zichzelf te leren kennen en door een verkeerde omgeving van het kind (ouders/school) die het kind niet of niet de juiste spiegel voor houdt). Die ontwikkeling kent drie fasen:

De eerste fase is de periode waarin de warmte van het functioneren vóór de geboorte voortgezet wordt in de vorm van basisgehechtheid aan personen in de directe omgeving. De ik-ontwikkeling is dan gebaat bij zekerheid, veiligheid, gezondheid en lichamelijk contact.

Vanuit die nestkenmerken kan het kind zich ontwikkelen. Daarbij ontstaat ook de persoonlijkheid en het ik van het kind. Na ongeveer een jaar tot achttien maanden beginnen de reacties van anderen een steeds grotere invloed op het kind te krijgen. Het kind gaat spreken en zich bewegen en dat roept allerlei reacties op. De wijze waarop de omgeving op het kind reageert bepaalt het zelfbeeld van het kind voor een groot deel. Ook de plaats in de kinderrij is van belang: ben je het eerste kind van onzekere ouders of het tweede kind van ervaren en ontspannen ouders. Faalangst van de ouders kan nu ook de faalangst van het kind worden. Nu wordt het verwerken van de

reacties uit de omgeving ook steeds belangrijker. Kan het kind die reacties begrijpen en onthouden? Heel belangrijk wordt nu ook het ik van de opvoeders. Dominante en overzekere ouders houden het kind een voorbeeld voor. Of zoals een kind in een onderzoek ooit zei: „Zo goed als mijn vader is kan ik nooit worden.” Zogenaamde feilloze en foutloze ouders zijn slecht voor de ontwikkeling van een kind omdat ze een onbereikbaar beeld voorgeschoteld krijgen dat ze nog kleiner en nietiger maakt dan ze al zijn. Als de kinderen op vierjarige leeftijd, tijdens de derde fase, naar school gaan krijgen ze te maken met een vergroting van de confrontatie met het eigen kunnen omdat er meer eisen aan ze gesteld worden en ze prestaties moeten leveren. De resultaten op school en de manier waarop de leerkrachten en ouders met die prestaties omgaan beïnvloeden ook de mogelijke faalangst. Leerproblemen kunnen het zelfbeeld dan ten nadele beïnvloeden, terwijl ook de sfeer in de klas een grote rol speelt. Ook hier is weer van belang wat het kind daar allemaal van merkt en hoe het zijn eigen functioneren en de reacties van anderen daarop verwerkt.

Faalangst, wat doe je eraan?

En de school?

In het nu volgende zal opgesomd worden wat de mogelijkheden van de school zijn:

- de school moet faalangst/zelfvertrouwen en zelfbeeld opnemen in het leerlingvolgsysteem. Pravoo geeft drie leerlingvolgsystemen uit waarin dat opgenomen is.
- de school moet gericht werken aan het gevoel van veiligheid. Dat betekent dat de school er werk van moet maken als de veiligheid bedreigd wordt door pesten, een negatieve houding bij kinderen, beledigen van elkaar, etc.
- de school moet kinderen leren zelfstandig te werken. Leerkrachten kunnen met hun kinderen de cursus zelfstandig werken en spelen uitvoeren.
- de school moet de prestatiebegeleiding verantwoord uitvoeren. Dat betekent dat men een beleid moet hebben waarbij kinderen positieve ervaringen opdoen bij het onderwijsaanbod. Het onderwijsaanbod en de leerstof mag niet te moeilijk of te makkelijk zijn en bij problemen moet men kinderen zo begeleiden dat ze het perspectief hebben dat het een volgende keer beter zal gaan.
- de school moet het zelfbeeld van kinderen begeleiden door kinderen bewust te maken van wat ze kunnen en niet kunnen zodat er een reëel zelfbeeld ontstaat.
- de school moet kinderen leren verantwoordelijkheden te dragen door ze taken op te dragen waar ze verantwoordelijk voor zijn.
- daarnaast heeft de school nog een groot aantal (ortho)didactische mogelijkheden voor faalangstige kinderen. Daarbij moet u denken aan benaderingen van leerkrachten die erop gericht zijn kinderen meer zicht te geven op het schoolwerk. Als faalangst te maken heeft met onzekerheid van kinderen dan komt die onzekerheid ook vaak voort uit onzekerheid over de leeractiviteiten. Sommige kinderen hebben moeite om het denkwerk van de school uit te voeren. Ze hebben moeite om zich handelingen voor te stellen of om handelingen te plannen met als gevolg dat ze de greep op het onderwijsaanbod verliezen (bijv. bij dyslexie). Voor dit type problemen zijn er veel middelen voor de school ontwikkeld om kinderen houvast te bieden bij het denken en handelen. Vaak gebeurt dat met behulp van tekeningen of andere hulpmiddelen. Zo zijn er plaatjes die kinderen kunnen helpen bij het denken en zijn er ook stripverhalen waarin het denken voor het rekenen wordt uitgelegd. Voor jonge kinderen zijn er hulpmiddelen ontwikkeld voor het omgaan met ontwikkelingsmaterialen en zijn er stappenplannen ontwikkeld om kinderen te leren spelen. Ook zijn er platen samengesteld waar de activiteiten van de dag opstaan zodat kinderen zicht hebben op de indeling van de dag.

*Positieve
feedback*

En als dat dan nog niet helpt?

Als er ondanks dit alles nog problemen met het zelfbeeld en het zelfvertrouwen van kinderen blijft dan kan een school externe deskundigen inschakelen van schoolbegeleidingsdiensten of Pravoo.

Het kind en zijn omgeving wordt dan onderzocht en er wordt een speciaal handelingsplan ontwikkeld.